

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
DAYANIQLI İNKİŞAF ÜZRƏ MİLLİ ƏLAQƏLƏNDİRMƏ ŞURASI**

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etmək üçün

*Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən hazırlanmış
“Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf
Gündəliyi”nin icrası ilə əlaqədar Azərbaycanda görülmə işlər və əldə
olunan nailiyyətlər haqqında 2016-2017-ci illər üzrə*

YEKUN HESABAT

BAKİ - 2018

AKRONİMLƏR VƏ İXTİSARLAR

ABİA	Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq İnkişafa Yardım Agentliyi (AIDA)
BMT	Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (UN)
BMTİP	BMT-nin İnkişaf Proqramı (UNDP)
DİM	Dayanıqlı İnkişaf Məqsədi (SDG)
DİMƏŞ	Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası
DSK	Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi
ETBST	Ev təsərrüfatları büdcələrinin seçmə tədqiqatı
İİV	İnsanda İmmun çatışmazlığı Virusunu
İKT	İnformasiya-kommunikasiya texnologiyaları
İN	Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi
KOS	Kiçik və orta sahibkarlıq
QHT	Qeyri-hökumət Təşkilatı
QİÇS	Qazanılmış İmmun çatışmazlığı Sindromu
QMKİ	Qaçqınlar və Məcburi Köçkünlər
MDB	Müstəqil Dövlətlər Birliyi (CIS)
MİM	Minilliyin İnkişaf Məqsədi (MDG)
ÜDM	Ümumi Daxili Məhsul

MÜNDƏRİCAT

XÜLASƏ.....	5
GİRİŞ.....	9
1. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DAYANIQLI İNKİŞAF MODELİNƏ KEÇİDİN TƏKAMÜL YOLU.....	11
<i>1.1. Ölkədə dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin ilkin təzahürləri.....</i>	<i>11</i>
<i>1.2. Minilliyin İnkişaf Məqsədləri üzrə görülmüş işlər və əldə olunmuş nailiyyətlər.....</i>	<i>13</i>
<i>1.3. Gələcək üçün milli inkişaf gündəliyində dayanıqlı inkişaf məsələlərinin yeri.....</i>	<i>16</i>
2. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DAYANIQLI İNKİŞAF MƏQSƏDLƏRİNƏ NAİL OLUNMASI İSTİQAMƏTİNDƏ GÖRÜLƏN İŞLƏR.....	19
<i>2.1. İcra mexanizmlərinin (hüquqi, institusional və iqtisadi əsaslar) yaradılması.....</i>	<i>19</i>
<i>2.2. Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası, Katiblik və işçi qruplarının fəaliyyəti.....</i>	<i>21</i>
<i>2.3. Sahiblik, iştirakçılıq və ictimai maarifləndirmə üzrə görülmüş işlər.....</i>	<i>25</i>
<i>2.4. Monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq mexanizmlərinin yaradılması.....</i>	<i>27</i>
<i>2.5. Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri, hədəfləri və göstəricilərinin milliləşdirilməsi.....</i>	<i>30</i>
<i>2.6. Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi..</i>	<i>33</i>
<i>2.7. Könüllü Milli Hesabatın hazırlanması və təqdim olunması.....</i>	<i>36</i>
3. BEYNƏLXALQ TƏRƏFDAŞLIQDA İŞTİRAKIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ.....	39
4. NƏTİCƏLƏR VƏ NÖVBƏTİ ADDIMLARA DAİR TÖVSIYƏLƏR.....	41

XÜLASƏ

Azərbaycan Respublikası BMT-nin üzvü olan digər 192 ölkə ilə birlikdə 2015-ci ilin 25-27 sentyabr tarixlərində Nyu-York şəhərində BMT-nin Baş qərargahında keçirilən Dayanıqlı İnkişaf Sammitində 2016 - 2030-cu illər üçün təsdiqlənmiş və rəsmi olaraq 2016-cı ilin yanvarında qüvvəyə minmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM-lər) adlanan 17 məqsədi və bu məqsədlərə uyğun olaraq müəyyən edilmiş 169 hədəfi özündə birləşdirən “Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Gündəliyi” bundan sonra (“2030 Gündəliyi”) razılaşmasına qoşulmuşdur. Bu Gündəlikdə qarşıya qoyulmuş məqsəd və hədəflər dayanıqlı inkişaf konsepsiyasının iqtisadi, sosial və ekoloji aspektlərini əhatə etməklə, 2000-ci il sentyabr ayının 6-dan 8-dək ABŞ-ın Nyu-York şəhərində keçirilən “Minilliyin Sammiti”ndə qəbul olunmuş və 2015-ci ilədək olan dövrdə dünyada insanların yaşayışında əhəmiyyətli müsbət dəyişikliklər yaratmaq üçün ümumi çərçivəni müəyyən edən “Minilliyin Bəyannaməsi”ndə təsbit olunmuş səkkiz qlobal Minilliyin İnkişaf Məqsədləri (MİM-lər) üzrə əldə olunmuş nailiyyətlərin möhkəmləndirilməsi ilə yanaşı, yeni məqsəd və hədəflər də daxil olmaqla, 2030-cu ilə qədər olan dövr üçün dünyanın qlobal inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirir. MİM-lərdən DİM-lərə keçid BMT-nin “hamı üçün sülh, rifah, iqtisadi sabitlik və insan hüquqlarından istifadənin təmin olunması”na dair təməl gələcəyə baxışın yerinə yetirilməsi istiqamətində atılmış böyük bir addımdır. Başqa sözlə, “2030 Gündəliyi” insanlar, planet və rifah üçün fəaliyyət planı irəli sürür və daha böyük azadlıq şəraitində qlobal sülhü möhkəmləndirməyə xidmət edir.

DİM-lər “universallıq”, “heç kəsi arxada buraxmamaq”, “insan hüquqlarına sadiqlik” və “komplekslilik və bölünməzlik” (inteqrasiyalı yanaşma) kimi prinsiplərə əsaslandığından, insanların xoşbəxtliyinə, planetin qorunub saxlanmasına, qlobal tərəfdaşlığın güclənməsinə, sülhə və ümumi rifahın yaxşılaşmasına xidmət etdiyindən, onların həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyətlərin hər bir ölkədə iqtisadiyyatın dinamik inkişafını, sosial və ekoloji problemlərin etibarlı həllini təmin etməklə əhalinin rifahını daha da yaxşılaşdıracağı gözlənilir. Zaman çərçivəsinin müəyyən olunması və konkret nəticələrə yönəlmə yanaşmasının tətbiqi DİM-lərin dünyada inkişafa təkan verəcəyinə inam yaradır. Belə ki, qlobal DİM-lərin yerli şəraitə uyğunlaşdırılmaqla milli hökumətlərin müvafiq istiqamətlərdə siyasətləri ilə əlaqələndiriləcəyi və beləliklə də dünyada milyardlarla insanın yaşayış səviyyəsini dəyişməyə xidmət edəcəyi gözlənilir.

Müvafiq istiqamətlərdə aparılmış təhlillər göstərir ki, ötən dövr ərzində Azərbaycan Respublikasında dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin başlanğıc mərhələsi üçün qəbul olunmuş MİM-lərə nail olmaq istiqamətində uğurlu siyasət həyata keçirilmişdir. Bu, özünü “2003-2005-ci illər üçün Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Proqramı” (YAİDP), “2008-2015-ci illərdə yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı” (YADİDP) və ölkənin regionlarının, Bakı şəhərinin və onun qəsəbələrinin sosial-iqtisadi inkişafı ilə əlaqədar geniş əhatəli dövlət proqramları və MİM-lərlə əlaqədar ayrı-ayrı məsələlər üzrə sahəvi dövlət proqramları kimi konkret məqsədli siyasət sənədlərinin qəbulu və uğurlu icra olunmasında, həmçinin müvafiq istiqamətlərdə zəruri islahatların aparılmasında, qanunvericilik bazası (yaşayış minimumu,

ünvanlı dövlət sosial yardımı, sosial müavinətlər, əmək pensiyaları və bu kimi digər məsələlər haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunları, eləcə də əlaqədar normativ hüquqi sənədlər qəbul edilmişdir) və institusional mexanizmlərin formalaşdırılmasında göstərir.

Bunun nəticəsidir ki, DSK-nın məlumatlarına görə¹, 2001-2015-ci illər ərzində ölkədə 1996-cı ildə əldə olunmuş makroiqtisadi sabitlik daha da möhkəmləndirilərək, 1997-ci ildən başlanmış dinamik sosial-iqtisadi inkişafın davamlılığının təmin edilməsi (son 15 il ərzində ölkədə ÜDM real ifadədə 4,5 dəfə və ya hər il orta hesabla 10,6%, əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM real ifadədə 3,8 dəfə, qeyri-neft ÜDM real ifadədə 4,0 dəfə və investisiya qoyuluşları 12,4 dəfə artmış, qeyri-neft sektorunun inkişafı vasitəsilə yeni iş yerlərinin yaradılması və əhalinin gəlir əldə etmə imkanları genişlənmiş, işsizlik səviyyəsi 5%-ə düşmüş, inflyasiyanın aşağı səviyyədə saxlanılması təmin olunmuş (2015-ci ilin yekununa görə 4,0% olmuş), minimum sosial standartların səviyyəsi və əhalinin gəlirləri dəfələrlə yüksəlmiş və s.) MİM-lər üzrə də müəyyən olunmuş əsas hədəflərin çoxuna vaxtından əvvəl nail olunmasına imkan vermişdir. Belə ki, müvafiq monitoring göstəriciləri üzrə toplanmış məlumatların təhlili və qiymətləndirilməsi göstərir ki, 2000-2015-ci illər ərzində ölkədə ifrat yoxsulluq aradan qalxmış (dövrün əvvəlində ifrat yoxsulluq səviyyəsi 10,0% ətrafında idisə, 2007-ci ildə 0,1%-ə düşmüşdür), mütləq yoxsulluq səviyyəsi 49,0%-dən 4,9% səviyyəsinə enmiş, təhsilin ibtidai, ümumi orta və tam orta səviyyələrində qeydiyyat əmsalı 99,8-100%-ə çatmış, gender bərabərliyinin inkişafı və qadınların səlahiyyətlərinin genişləndirilməsi üzrə nəzərəcarpacaq irəliləyiş əldə olunmuş, hər 1000 diri doğulana düşən 5 yaşınadək uşaqlar arasında ölüm hallarının sayı 30,5-dən 13,3-ə düşmüş, körpə və ana ölümü xeyli azalmış, yoluxucu və digər xəstəliklərə qarşı mübarizə güclənmiş, malyariya xəstəliyinin qarşısı tam alınmış, vərəm və digər xəstəliklərə ilk dəfə tutulanlar və bu xəstəliklərdən ölüm hallarının sayı ilbəlil azalmış, ətraf mühitin davamlılığının təmin edilməsi və inkişaf naminə beynəlxalq tərəfdaşlığın inkişafı sahəsində əhəmiyyətli irəliləyişlərə nail olunmuşdur.

Bu barədə BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının baş direktoru Jose Qratsiano Da Silvanın dəyərləndirməsi diqqətəlayiqdir. O, Azərbaycanın MİM-lər çərçivəsində yoxsulluğun yarıya qədər azaldılması öhdəliyini götürən 128 ölkə arasında bu öhdəliyi yerinə yetirən 18 ölkədən biri olmaqla yanaşı, dünyada yoxsulluğun 5%-dən aşağı endirilməsinə nail olan 29 ölkə sırasında yer almasının böyük uğur olduğunu vurğulamışdır.

Qazanılmış nailiyyətlərin davam etdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən vaxtaşırı məqsədyönlü addımlar atılır, əhəmiyyətli normativ aktlar qəbul edilir və icra olunur. DİM-lərə uyğunluğu baxımından aşağıdakı sənədlər mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

- "Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası. Konsepsiyanın əsas prioritetlərinə aşağıdakılar daxildir: yüksək rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşdırılması; informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı və informasiya

---

¹ Hesabatda mənbə göstərilmədən verilmiş məlumatlar DSK-ya aiddir. 2016-cı ilə aid statistik məlumatlar isə ilkin məlumatlardır.

cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi; insan kapitalının inkişafı və səmərəli sosial müdafiə sisteminin qurulması; qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və institusional potensialın gücləndirilməsi; vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı; mədəni irsin qorunması və səmərəli idarə edilməsi; ətraf mühitin qorunması və ekoloji tarazlığın təmin olunması;

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin təsdiq edilməsi haqqında" 2016-cı il 06 dekabr tarixli Fərmanına uyğun olaraq təsdiq edilmiş milli iqtisadiyyat perspektivi və iqtisadiyyatın 11 prioritet sektorunun inkişafı üzrə ümumilikdə 12 Strateji Yol Xəritəsi.

Bunlarla yanaşı, beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlıqla əlaqədar imzalanmış bir sıra sənədlərdə də dayanıqlı inkişaf məsələlərinə xüsusi yer verilir. Belə sənədlərdən ən mühümü kimi 12 iyul 2016-cı il tarixində Bakıda imzalanmış "2016-2020-ci illər üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT)-Azərbaycan Tərəfdaşlıq Çərçivəsi (UNAPF) sənədini xüsusi qeyd etmək olar. UNAPF hazırlanarkən "Azərbaycan-2020: Gələcəyə baxış İnkişaf Konsepsiyası"nda qeyd olunmuş milli prioritetlər, 2015-ci ildən sonrakı dövr üçün müəyyənləşdirilən DİM-lər nəzərə alınmışdır. Sənəddə bir-biri ilə əlaqəli olan üç strateji prioritet sahə müəyyən edilmişdir: artan şaxələndirilmə və layiqli əməyi özündə ehtiva edən dayanıqlı və inklüziv iqtisadi inkişafın təşviqi; institusional potensialın gücləndirilməsi, səmərəli ictimai və sosial xidmətlər; ətraf mühitin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi, risk və təbii fəlakətlərə qarşı dayanıqlılığın artırılması.

Qeyd olunanlar göstərir ki, bu sənədlərdə əks olunan prioritetlər DİM-lər ilə uzlaşır və ölkədə bu prioritetlərin reallaşdırılması məqsədilə aparılan siyasət, həyata keçirilən tədbirlər və digər fəaliyyətlər Azərbaycan Respublikasının bu məqsədlərə nail olunmasında qabaqcıl yer tutaraq dünya birliyinin ümumi işinə layiqli töhfə verəcəyinə zəmin yaradır.

DİM-lərin icrasının institusional və siyasi baxımdan kompleks yanaşma tələb etdiyini nəzərə alaraq, Azərbaycanda da dayanıqlı, əhatəli və şaxələndirilmiş iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, sosial sahələrin tarazlı inkişafının təmin edilməsi və ekoloji tarazlığın daha etibarlı qorunması üçün səmərəli milli icra mexanizminin formalaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd olunanlar nəzərə alınaraq, "2030 Gündəliyi"nin icrasından irəli gələn öhdəliklərlə bağlı dövlət orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin icrasının əlaqələndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 oktyabr 2016-cı il tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası (DİMƏŞ) yaradılmışdır. Azərbaycan üçün əhəmiyyət kəsb edən, global məqsəd və hədəflərə uyğun milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramları və strategiyalarının DİM-lərlə uzlaşdırılmasının təmin edilməsi, eyni zamanda, ölkə rəhbərliyinə və BMT-yə DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar hesabatların hazırlanaraq təqdim olunması Şuranın əsas vəzifələri kimi müəyyən olunmuşdur.

Ötən müddət ərzində Milli Əlaqələndirmə Şurasının fəaliyyətinin səmərəli təşkili məqsədilə Katiblik yaradılmış, iqtisadi inkişaf və layiqli məşğulluq, sosial, ekoloji məsələlər, monitorinq və qiymətləndirmə sahələri üzrə 4 işçi qrupu formalaşdırılmış və digər hazırlıq işləri görülmüşdür.

Azərbaycan DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar ölkədə görülmən işlər haqqında ilk ilik

Hesabatını BMT-yə təqdim etmişdir. Bu Hesabat DİM-lərə nail olmaq üçün Azərbaycan Respublikasında mövcud olan ilkin şərtləri və görülməli işləri, o cümlədən MİM-lər üzrə əldə olunmuş nailiyyətləri, dayanıqlı inkişaf məsələlərinin ölkənin gələcək inkişaf gündəliyi ilə uyğunluğunu, bu sahədə görülməli işləri, əldə olunan ilkin nəticələri, əsas çağırışları, mövcud çətinlikləri və gələcək addımları özündə ehtiva edir.

“2030 Gündəliyi” Bəyannaməsini imzalamış digər dövlətlərdə olduğu kimi, Azərbaycanda da DİM-lər üzrə fəaliyyətə onların yerli şəraitə uyğunlaşdırılması ilə ölkə üçün səciyyəvi DİM-lər, o cümlədən baza illəri, hədəflər və monitorinq göstəricilərinin formalaşdırılmasından və bu məqsədlərə nail olmaq üçün zəruri tədbirlərin və digər fəaliyyətlərin müəyyənləşdirilməsindən başlanılmışdır.

Ən yaxşı beynəlxalq təcrübə baxımından Azərbaycanda DİM-lərin milliləşdirilməsini və onların icrasını sürətləndirmək və izləmək üçün əhatəli əlaqələndirmə prosesinin layihələndirilməsi, DİM-lər üzrə hədəflərə nail olmaqda dövlət təsisatları ilə özəl sektor təmsilçiləri, vətəndaş cəmiyyəti institutları, akademik qurumlar və digər maraqlı tərəflərlə səmərəli əməkdaşlıq qurulması və onların imkanlarının da səfərbər olunması xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Qarşıdakı dövrdə Azərbaycanda gender, yaş qrupları, yaşayış yerləri (kənd/şəhər) sektorlar və regionlar/inzibati rayonlar üzrə ayrılmaqla (dezaqreqasiya olunmaqla) daha təfəssilatlı məlumat yaratma və təhlili üzrə potensialın gücləndirilməsinə və DİM-lərin ölkə üçün daha iddialı olan hədəfləri üzrə tərəqqini sürətləndirməyə xidmət edən məqsədli layihələrin hazırlanması və icrası üçün dəstəyə ehtiyac vardır.

Bununla yanaşı, ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun inkişafının və şaxələndirilməsinin sürətləndirilməsi, ixrac potensialının gücləndirilməsi və ixracın artırılması, səhiyyə və sosial xidmətlərin effektivliyinin yüksəldilməsi və ekoloji təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi kimi istiqamətlərdə də səylərimizi artırmağa ehtiyac duyulur.

Ümumiyyətlə, DİM-lər dövlət orqanları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, biznes nümayəndələri, elm və təhsil qurumları, KİV-lər və inkişafa dəstək verən beynəlxalq təşkilatların birlikdə işləmələri üçün əlverişli platformadır. Bu sahədə BMT qurumlarının təşəbbüsləri, istiqamətverici və dəstəkləyici fəaliyyətləri xüsusi qeyd olunmalıdır.

GİRİŞ

Bu Hesabat “Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 oktyabr 2016-cı il tarixli 1066 nömrəli Fərmanının 6.0-cı bəndinin (Şura Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olunması üzrə görülmüş tədbirlər barədə hesabatın ildə bir dəfə Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim olunmasını təmin etsin.) icrasını təmin etmək məqsədilə hazırlanmışdır. Hesabatda Azərbaycan Respublikasının inkişaf gündəliyində dayanıqlı inkişaf məsələlərinin yeri, o cümlədən ölkədə davamlı inkişaf modelinə keçidi dəstəkləyən siyasət sənədləri və tədbirləri nəzərdən keçirilir, həmçinin, DİM-lərə nail olunması istiqamətində görülmüş işlər, xüsusilə icra (hüquqi, institusional və iqtisadi) mexanizmlərinin yaradılması, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının, onun Katibliyinin və işçi qruplarının fəaliyyətlərinin təşkili, sahiblik, iştirakçılıq və ictimai maarifləndirmə, monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq, qlobal DİM-lər, onlar üzrə müəyyənləşdirilmiş hədəf və göstəricilərin milliləşdirilməsi, DİM-lərin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi kimi məsələlər üzrə görülmüş işlər icmallaşdırılır, DİM-lərə nail olunması üçün beynəlxalq tərəfdaşlıqda iştirak və DİM-lərə nail olunması üzrə əldə olunmuş ilkin nəticələr dəyərləndirilir. Hesabatın sonunda aparılmış ümumiləşdirmə, təhlil və qiymətləndirmələr əsasında nəticələr çıxarılır və növbəti addımlara dair tövsiyələr irəli sürülür.

Hesabat Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının təşəbbüsü ilə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən (Şuranın Katibliyi) hazırlanmışdır. Hesabatın hazırlanması prosesinə Milli Əlaqələndirmə Şurasının Katibliyi rəhbərlik etmiş, prosesə əlaqədar dövlət qurumlarının nümayəndələrindən ibarət işçi qrupları, elmi ictimaiyyət və akademik qurumlar, QHT-lər, özəl sektor təmsilçiləri, beynəlxalq tərəfdaşlar və digər maraqlı tərəflər cəlb olunmuşdur.

Hesabatın quruluşu və struktur bölmələrinin məzmunu aşağıdakı kimi müəyyən olunmuşdur:

- *Xülasə:* Azərbaycan Respublikası üçün dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin əhəmiyyəti, Azərbaycanda dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin ilkin təzahürləri, MİM-lər üzrə əsas nailiyyətlər, ölkənin gələcək üçün inkişaf gündəliyində dayanıqlı inkişaf məsələlərinin yeri, DİM-lərə nail olunması, o cümlədən beynəlxalq tərəfdaşlığın gücləndirilməsi istiqamətində görülmüş işlər, əldə olunan ilkin nəticələr, gələcək addımlar və hesabatda əks olunan digər məsələlərin qısa xülasəsi;
- *Giriş:* Hesabatın məqsədi, vəzifələri, hazırlanması üçün əsaslar, hazırlanma metodologiyası, o cümlədən əhatə dairəsi, informasiya bazası, hesabatın strukturu və struktur bölmələrinin məzmunlarının qısa xülasəsi;
- *Azərbaycan Respublikasında dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin təkamül yolu:* dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin ilkin təzahürləri; Minilliyin İnkişaf Məqsədləri üzrə görülmüş işlər və əldə olunmuş nailiyyətlər; Gələcək üçün milli inkişaf gündəliyində dayanıqlı inkişaf məsələlərinin yeri;

• *Azərbaycan Respublikasında DİM-lərə nail olunması istiqamətində görülən işlər:* icra (hüquqi, institusional və iqtisadi) mexanizmlərinin yaradılması; Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası və Katibliyinin fəaliyyəti; İşçi qruplarının fəaliyyəti; Sahiblik, iştirakçılıq və ictimai maarifləndirmə üzrə görülmüş işlər; Monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq mexanizmlərinin yaradılması; Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri, hədəfləri və göstəricilərinin milliləşdirilməsi; Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi; Könüllü Milli Hesabatın hazırlanması və təqdim olunması;

- *Beynəlxalq tərəfdaşlığın gücləndirilməsi;*
- *DİM-lərə nail olunması üzrə əldə olunmuş ilkin nəticələr;*
- *Nəticələr və növbəti addımlara dair tövsiyələr;*
- *İstifadə olunmuş mənbələr.*

1. AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DAYANIQLI İNKİŞAF MODELİNƏ KEÇİDİN TƏKAMÜL YOLU

1.1. Ölkədə dayanıqlı inkişaf modelinə keçidin ilkin təzahürləri

Azərbaycanda dayanıqlı inkişaf modelinə keçid 2000-ci ildə “Minilliyin Sammiti”ndə qəbul olunmuş “Minilliyin Bəyannaməsi”ndə təsbit olunmuş Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinin icrası prosesində başlanılmışdır. Belə ki, ölkədə MİM-lərin icrası məqsədilə qəbul olunmuş YAİİDP və YADİDP davamlı inkişaf konsepsiyasına əsaslanaraq, bu proqramlar çərçivəsində nəzərdə tutulmuş məqsədlərin icrasını təmin etmək üçün ölkədə mühüm islahatlar aparılmış, müvafiq qanunvericilik bazası formalaşdırılmış, müxtəlif sahələr üzrə bir sıra strategiyalar, dövlət proqramları qəbul edilmiş və icra edilmişdir.

Həmin dövrdə əhalinin aztəminatlı təbəqələrinin sosial müdafiəsini gücləndirmək məqsədilə “Yaşayış minimumu”, “Ünvanlı dövlət sosial yardımı”, “Sosial müavinətlər”, “Əmək pensiyası” haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunları və digər normativ hüquqi sənədlər qəbul edilmişdir. Ölkənin əməkqabiliyyətli əhalisinin məşğulluğunu təmin etmək məqsədilə “Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası” və onun həyata keçirilməsi üzrə 2 Dövlət Proqramı (2007-2010-cu illər və 2011-2015-ci illər üzrə) qəbul edilmiş, bunlar əsasında əmək bazarının tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi, işçi qüvvəsinə olan tələbatın stimullaşdırılması və insan kapitalının inkişaf etdirilməsi, sosial cəhətdən həssas əhali qruplarının məşğulluğunun təmin edilməsi, işaxtaran və işsiz şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində işlər aparılmışdır. MİM-lərin icrası dövründə ölkədə regionların sosial-iqtisadi inkişafı istiqamətində 3 dövlət proqramı (2004-2008, 2009-2013 və 2014-2018-ci illər üzrə) qəbul olunmuşdur. Bu proqramlarda sənaye və kənd təsərrüfatı sahələrinin inkişafı, elektrik enerjisi, istilik və qaz təchizatı, rabitə, su təchizatı və kanalizasiya xidmətlərinin yaxşılaşdırılması, ekologiya və təbii sərvətlərdən istifadə, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət və idman müəssisələrinin tikintisi və yenidən qurulması istiqamətində mühüm işlər görülmüşdür ki, bu da ölkədə dayanıqlı inkişafa təkan verən amillərdəndir.

Dayanıqlı inkişaf modelinə keçid istiqamətində MİM-lərin icrası prosesində qazanılmış nailiyyətlərin möhkəmləndirilməsi və artırılması məqsədilə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən vaxtaşırı məqsədyönlü addımlar atılır. Bu baxımdan aşağıdakı kimi siyasət sənədlərinin qəbulu və icrası mühüm əhəmiyyət kəsb edir:

- **“Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyası.** Bu sənəd mütəxəssislərin iştirakı və geniş ictimai müzakirələr əsasında hazırlanmış və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2012-ci il 29 dekabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmişdir. “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” İnkişaf Konsepsiyasının əsas prioritetlərinə aşağıdakılar daxildir: yüksək rəqabətqabiliyyətli iqtisadiyyatın formalaşdırılması (səmərəli dövlət tənzimləməsinə və yetkin bazar münasibətlərinə əsaslanan iqtisadi modelin formalaşması, iqtisadiyyatın strukturunun təkmilləşdirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı, elmi potensialın və innovasiya fəaliyyətinin dəstəklənməsi, nəqliyyat, tranzit və logistika infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi, bölgələrin tarazlı inkişafı); İKT-nin inkişafı və

informasiya cəmiyyətinə keçidin təmin edilməsi; insan kapitalının inkişafı və səmərəli sosial müdafiə sisteminin qurulması (əhəlinin sağlamlığının mühafizəsi və səhiyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi, müasir təhsil sisteminin formalaşdırılması, sosial müdafiə sisteminin təkmilləşdirilməsi, gender bərabərliyinin təmin edilməsi və ailənin inkişafı, gənclərin potensialının və idmanın inkişafı); qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və institusional potensialın gücləndirilməsi; vətəndaş cəmiyyətinin inkişafı; mədəni irsin qorunması və səmərəli idarə edilməsi; ətraf mühitin qorunması və ekoloji tarazlığın təmin edilməsi.

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin **"*Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin təsdiq edilməsi haqqında*"** 2016-cı il 06 dekabr tarixli Fərmanına müvafiq olaraq təsdiq edilmiş Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın 11 prioritet sektorunun (neft və qaz sənayesi (kimya məhsulları daxil olmaqla); kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı və emalı; KOS səviyyəsində istehlak mallarının istehsalı; ağır sənaye və maşınqayırma; ixtisaslaşmış turizm sənayesi; logistika və ticarət; uyğun qiymətə mənzil təminatı; peşə təhsili və təlimi; maliyyə xidmətləri; telekommunikasiya və informasiya texnologiyaları və kommunal xidmətlər (elektrik və istilik enerjisi, su və qaz)) inkişafı üzrə ümumilikdə 12 Strateji Yol Xəritəsi. Strateji Yol Xəritələri qısa, orta və uzunmüddətli dövrləri əhatə etməklə, 2020-ci ilədək inkişaf strategiyası və tədbirlər planı, 2025-ci ilədək olan dövr üçün uzunmüddətli baxış və 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışdan ibarətdir. Bu sənədlər təkcə inkişaf məqsədləri və prinsiplərini deyil, həm də hər bir istiqamət üzrə qlobal meyilləri, iqtisadiyyatın 360 dərəcəli diaqnostikasını və mövcud vəziyyətin GZİT təhlilini, görülməli tədbirləri, tələb olunan investisiya və nəticə indikatorlarını əhatə edir. Qısamüddətli dövrdə seçilmiş prioritetlərə fokuslanmaqla orta və uzunmüddətli dövrlərdə iqtisadi inkişafın bünövrəsi qoyulacaqdır. Strateji yol xəritələri iqtisadi inkişafa töhfə verən bütün faktorları, o cümlədən yerli və beynəlxalq özəl sektor nümayəndələri ilə kommunikasiya və əməkdaşlıq üçün imkanları təmin edəcəkdir. Dövlət investisiyaları katalizator rolunu oynayacaq, iqtisadi inkişafın lokomotivi isə özəl sektor olacaqdır.

Bunlarla yanaşı, beynəlxalq tərəfdaşlarla əməkdaşlıqla əlaqədar imzalanmış bir sıra sənədlərdə də dayanıqlı inkişaf məsələlərinə xüsusi yer verilir. Belə sənədlərdən ən mühümü kimi 2016-cı il 12 iyul tarixində Bakıda imzalanmış "2016-2020-ci illər üçün Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) - Azərbaycan Tərəfdaşlıq Çərçivəsi (UNAPF) sənədini xüsusi qeyd etmək olar. UNAPF hazırlanarkən "Azərbaycan - 2020: Gələcəyə baxış İnkişaf Konsepsiyası"nda qeyd olunmuş milli prioritetlər, 2015-ci ildən sonrakı dövr üçün müəyyən edilmiş DİM-lər nəzərə alınmışdır. Sənəddə bir-biri ilə əlaqəli olan üç strateji prioritet sahə müəyyən edilmişdir: artan şaxələndirilmə və layiqli əməyi özündə ehtiva edən dayanıqlı və inklüziv iqtisadi inkişafın təşviqi; institusional potensialın gücləndirilməsi, səmərəli ictimai və sosial xidmətlər; ətraf mühitin idarə edilməsinin təkmilləşdirilməsi, risk və təbii fəlakətlərə qarşı dayanıqlılığın artırılması.

Bu prioritet sahələr çərçivəsində insan hüquqlarına əsaslanan yanaşma; gender bərabərliyi; gənclər; monitoring və qiymətləndirmə üçün xüsusi potensialın inkişaf etdirilməsi (məsələn, təşkilati, texniki, idarəetmə) və ümumi dəlillərə əsaslanma yanaşmasının təkmilləşdirməsi kimi ümumi kəsişən məsələlər də olacaqdır.

Göründüyü kimi, bu sənədlərdə əks olunan prioritetlər DİM-lər ilə uzlaşır və ölkədə bu prioritetlərin reallaşdırılması məqsədilə aparılan siyasət, həyata keçirilən tədbirlər və digər fəaliyyətlər Azərbaycan Respublikasının bu məqsədlərə də nail olunmasında qabaqcıl yer tutaraq, dünya birliyinin ümumi işinə layiqli töhfə verəcəyinə zəmin yaradır.

1.2. Minilliyin İnkişaf Məqsədləri üzrə görülmüş işlər və əldə olunmuş nailiyyətlər

Azərbaycan Respublikası BMT-nin əksər üzv-ölkələri ilə birlikdə 2000-ci il sentyabr ayının 6-dan 8-dək ABŞ-ın Nyu-York şəhərində keçirilən “Minilliyin Sammiti”ndə 2015-ci ilədək olan dövrdə dünyada insanların yaşayışında əhəmiyyətli müsbət dəyişikliklər yaratmaq üçün ümumi çərçivəni müəyyən edən səkkiz global Minilliyin İnkişaf Məqsədlərinin (MİM) təsbit olunduğu Minilliyin Bəyannaməsini qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikasında MİM-lərin icrası üzrə işlərin məqsədyönlü və sistemli aparılması üçün müvafiq dövlət proqramı hazırlanıb həyata keçirilməsi qərara alınmışdır. Bu sənədin hazırlanması məqsədilə hökumətin, akademik qurumların və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının nümayəndələrindən ibarət 15 sahə üzrə işçi qrupu təşkil olunmuşdur. Sahə işçi qruplarının və digər yerli və beynəlxalq tərəfdaşların bu prosesdə fəaliyyətini və iştirakını əlaqələndirmək məqsədilə İqtisadi İnkişaf Nazirliyində (hazırda İqtisadiyyat Nazirliyi) yerli və xarici ekspertlərin təmsil olunduğu Katiblik yaradılmışdır. Nəticədə, yalnız ayrı-ayrı sahələrin və ya rayonların deyil, sözün əsl mənasında ümummilli səciyyə daşıyan “2003-2005-ci illər üçün Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və iqtisadi inkişaf üzrə Dövlət Proqramı” (YAİDP) hazırlanmış, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 20 fevral 2003-cü il tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilərək icrasına başlanılmış və müvəffəqiyyətlə icra olunmuşdur.

YAİDP bitdikdən sonra MİM-lər üzrə işlərin davamlılığını təmin etmək üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 15 sentyabr 2008-ci il tarixli Sərəncamı ilə “2008-2015-ci illərdə yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı” (YADİDP) təsdiq edilmiş və müvəffəqiyyətlə icra olunmuşdur.

İcra zamanı bu proqramlar digər siyasət sənədləri, tədbirləri və fəaliyyətləri ilə də ciddi dəstəklənmişdir. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan MİM-lər üzrə nəzərəcarpacaq nailiyyətlər (Cədvəl 1.1) əldə etmişdir. Cədvəl 1.1-in məlumatlarından da göründüyü kimi, gəlir, kənd/şəhər, regional və bəzi istiqamətlər (parlamentdə və rəhbər vəzifələrdə təmsil olunma kimi) üzrə gender məsələlərində qeyri-bərabərliyə aid hələ də mövcud olan bəzi çatışmazlıqlara baxmayaraq, Azərbaycan yoxsulluğun azaldılmasında, ümumi təhsilə nail olunmasında, ana və körpə ölümü hallarının azaldılmasında, təhlükəli yoluxucu və digər xəstəliklərə qarşı mübarizənin gücləndirilməsində, ətraf mühitin dayanıqlığının təmin edilməsində mühüm nailiyyətlər əldə edə bilmişdir. Bundan əlavə, zəif inkişaf etmiş ölkələrə xüsusi əhəmiyyət verməklə, Azərbaycan beynəlxalq əməkdaşlıqda artmaqda olan rolunu müvəffəqiyyətlə nümayiş etdirmişdir.

Hazırda Azərbaycan Hökuməti iqtisadiyyatın neft-qaz gəlirlərindən asılılığını azaltmaq, MİM-lər üzrə əldə olunmuş nailiyyətlərin möhkəmləndirilməsi və daha da artırılması və bu

istiqamətdə mövcud olan çatışmazlıqların (gəlir, kənd/şəhər, regional və gender məsələlərində qeyri-bərabərliklə əlaqədar) aradan qaldırılması üçün müvafiq tədbirlər həyata keçirir.

Cədvəl 1.1. MİM-lər üzrə nailiyyətlərin qısa xülasəsi

Məqsədlər	Əldə edilən əsas nəticələr
1. İfrat yoxsulluğun və aclığı aradan qaldırmaq	Aclıq və ifrat yoxsulluq artıq Azərbaycan Respublikası üçün aktual deyildir. Bu səbəbdən də, siyasəti ölkənin mütləq yoxsulluq səviyyəsinin azaldılmasına yönəldilmişdir. DSK ETBST-ə əsasən 2001-2015-ci illər ərzində ölkə üzrə mütləq yoxsulluq səviyyəsi 49,0 faizdən 4,9 faizə qədər azalmış, ifrat yoxsulluq səviyyəsi isə nəzərə alınmayacaq bir səviyyəyə (<0,1) enmişdir
	Ən yoxsul kvintilin istehlakda payı 2003-2015-ci illər ərzində 12,2 faizdən, 15,4 faizə yüksəlmişdir
	5 yaşadək azçəkili uşaqların xüsusi çəkisi 2001-2015-ci illər ərzində 6,8 faizdən 0,6 faizə düşmüşdür
2. Ümumi ibtidai təhsilə nail olmaq	Azərbaycan Respublikası bu məqsədə artıq nail olmuşdur. Ölkə bu sahədə yüksək göstəricilərə malik olsa da, son illərdə müvafiq göstəricilər bir qədər də yaxşılaşmışdır
	2000-2015-ci illər ərzində 15-24 yaşlı şəxslər arasında savadlılıq səviyyəsi 100 faizə yüksəlmiş və sözügedən göstərici kişilər və qadınlar üçün eyni olmuşdur
	2000-2015-ci illər ərzində ibtidai təhsildə xalis qeydiyyat əmsalı 99,8 faizə yüksəlmişdir. Kişilər arasında sözügedən göstərici 99,9 faizə, qadınlar arasında isə 99,7 faizə yüksəlmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində ibtidai təhsil pilləsini bitirmək əmsalı 92,8 faizdən 100 faizə yüksəlmişdir. Kişilər arasında bu göstərici 100 faizə, qadınlar arasında isə 99,9 faizə yüksəlmişdir
3. Gender bərabərliyini təmin etmək və qadınlara səlahiyyət vermək	Nəzərdə tutulan hədəflər üzrə gender bərabərliyi sahəsində müəyyən tərəqqi əldə edilmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində qadınlar arasında işsizlik səviyyəsi 2 dəfədən də çox azalaraq, 12,7 faizdən 5,9 faizə düşmüşdür
	2015-ci ildə ibtidai təhsildə qeydiyyat əmsalı üzrə Gender Pariteti Əmsalı 0,99, orta təhsildə 0,99 və ali təhsildə 1,07 təşkil etmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində Milli Məclisdə qadınların tutduğu yerlərin sayı 10,7 faizdən 16,8 faizə yüksəlmişdir
4. Uşaq ölümü hallarını azaltmaq	2000-2015-ci illər ərzində hər 1000 diri doğuş üzrə 5 yaşına qədər uşaq ölümü səviyyəsi 30,5-dən 13,3-ə düşmüşdür
	2000-2015-ci illərdə körpə ölümü səviyyəsi (hər 1000 diri doğuş üzrə ölüm) 16,4-dən 11,0-ə düşmüşdür
	2000-2015-ci illər ərzində 1 yaşlı uşaqların qızılcaya qarşı peyvəndləmə səviyyəsi 98,1 faiz səviyyəsində olmuşdur

5. Ana sağlamlığını yaxşılaşdırmaq	2000-2015-ci illər ərzində ana ölümü səviyyəsi (hər 100,000 diri doğuş üzrə ölüm səviyyəsi) 37,6-dan 14,4-ə enmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində ixtisaslı tibb işçisinin iştirakı ilə qəbul edilən doğuşların nisbəti 92,1 faizdən 99,8 faizə yüksəlmişdir
6. İİV/QİÇS. Malyariya və digər xəstəliklərə qarşı mübarizə aparmaq	Azərbaycan Respublikasında 2015-ci ilin sonuna ümumilikdə 5629 nəfər, ölkə vətəndaşlarından isə 5439 nəfər İİV/QİÇS infeksiyasına yoluxmuş insan qeydiyyatda olmuş, İİV-lə yaşayan əhalinin xüsusi çəkisi 0,06 faiz təşkil edir
	2000-2015-ci illər ərzində malyariyaya yoluxma halları (hər 100,000 əhali üzrə) 19,4-dən 0-a enmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində vərəmə yoluxma halları (hər 100,000 əhali üzrə) 178,6-dan 101,1-ə, qeydə alınma əmsalı 64,3-dən 41,9-a, ölüm əmsalı isə 14,9-dan 5,1-ə enmişdir
7. Ətraf mühitin davamlılığını təmin etmək	2000-2015-ci illər ərzində davamlı olaraq aparılmış meşəsalma və meşəbərpa tədbirləri nəticəsində meşə ərazisi ölkənin ümumi ərazisinin 12,0 faizi səviyyəsində qərarlaşmışdır. Eyni zamanda, bu dövrdə bioloji müxtəlifliyi qorumaq məqsədini daşıyan xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərinin sahəsinin ümumi torpaq sahəsinə olan nisbəti isə 2 dəfədən çox artaraq 5 faizdən 10,3 faizə (4298,6 km ² -dən 8925,5 km ² -ə) yüksəlmişdir
	Təkmilləşdirilmiş içməli su mənbələrinə çıxış imkanı olan əhalinin xüsusi çəkisi 2015-ci ildə 89,2 faizə çatmışdır
	Təkmilləşdirilmiş kanalizasiya xidmətlərinə çıxış imkanı olan əhalinin xüsusi çəkisi 2015-ci ildə 94,3 faizə yüksəlmişdir
	Ölkədə yaşayış üçün yararsız (normal mənzil-məişət, o cümlədən kanalizasiya və digər sanitariya xidmətlərdən istifadə imkanlarının məhdud olduğu) yerlərdə yaşayan insanların, xüsusən də QMK-ların yaşayış üçün normal şəraitli evlərə köçürülməsi, bu cür yerlərin abadlaşdırılması və yaşayış üçün yararlı hala salınması və zibilliklərin təmizlənməsi istiqamətlərində də müvafiq işlər görülür. Bunların nəticəsidir ki, yaşayış üçün "yararlı" yerlərdə məskunlaşmış qaçqınların və məcburi köçkünlərin say nisbəti artaraq 2015-ci ildə 60,0%-i keçmişdir
8. Tərəqqi naminə qlobal tərəfdaşlığı inkişaf etdirmək	2005-2015-ci illər ərzində hər 100 nəfərə düşən internet istifadəçilərinin nisbəti 8-dən 77-yə yüksəlmişdir
	2005-2015-ci illər ərzində hər 100 nəfərə düşən fərdi kompüterlərin nisbəti 15,0-dən 69,9-a yüksəlmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində hər 100 nəfərə düşən simli telefon xətlərinin nisbəti 10-dan 16-yə yüksəlmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində hər 100 nəfərə düşən mobil telefon nömrələrinin nisbəti 5,3-dən 112-yə yüksəlmişdir
	2000-2015-ci illər ərzində gənclər arasında (15-24 yaş) işsizlik

	səviyyəsi 22,0 faizdən 13,4 faizdək azaldılmışdır. Bu göstərici qadınlar arasında 25,4 faizdən 15,8 faizə düşmüşdür
--	---

MİM-lərin həyata keçirilməsi üzrə fəaliyyətləri, o cümlədən icraya nəzarəti və monitorinqi əlaqələndirən əlaqələndirici hökumət qurumu Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi (o dövrdə İqtisadi İnkişaf Nazirliyi) olmuşdur. MİM-lər üzrə Azərbaycan Respublikasında görülen işlərin təhlili göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında MİM-lərə nail olunmasına aşağıdakı şərtlər dəstək olmuşdur:

- Azərbaycanda MİM-lərə nail olmaq istiqamətində siyasi iradə nümayiş etdirilərək, MİM-lər üzrə ölkə üçün səciyyəvi hədəflər və göstəricilər müəyyənləşdirilmiş və onlar məxsusi dövlət proqramları (YAİİDP və YADİDP) qəbul edilməklə, milli inkişaf strategiyasına tam integrasiya olunmuşdur;

- Azərbaycan Respublikasında neft gəlirlərinin səmərəli xərclənməsi istiqamətində siyasi iradə nümayiş etdirilərək, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Neft Fondu (ARDNF) yaradılmış və "Neft və qaz gəlirlərinin idarə edilməsi üzrə uzunmüddətli strategiya" qəbul edilmişdir;

- Azərbaycan öz insan resurslarına görə nisbi üstünlüyə malikdir. Ölkədə ümumi savadlılıq mövcuddur. Bununla belə, Azərbaycan Hökumət insan kapitalına investisiya qoymaq istiqamətində əlavə tədbirlər həyata keçirir. Bu istiqamətdə "2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı" (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 16 aprel tarixli Sərəncamı ilə təsdiq edilmişdir) qəbul edilmiş və uğurla həyata keçirilmişdir;

- Azərbaycan Hökuməti beynəlxalq təşkilatların etimadını qazanmışdır ki, bu da öz növbəsində onlarla birgə səmərəli fəaliyyətə əsas yaratmışdır. Bu özünü YAİİDP-nin və YADİDP-nin hazırlığı və icrası mərhələsində aydın şəkildə büruzə vermişdir;

- Azərbaycan dövlət idarəçiliyinin təkmilləşdirilməsi və müvafiq milli MİM-in əlavə edilməsi istiqamətində öz qətiyyətini nümayiş etdirmişdir. Azərbaycan Hökuməti həm də MİM-lərə nail olunması prosesinə vətəndaş cəmiyyətini cəlb etmiş və bu istiqamətdə səmərəli birgə fəaliyyətə nail olmuşdur.

Azərbaycan Hökuməti MİM-lər üzrə əldə olunmuş nailiyyətlərdən ruhlanaraq, bu prosesdə qazanılmış təcrübənin və müvafiq yanaşmaların, yeni məqsədlərə və şəraitə uyğunlaşdırılaraq, DİM-lərin həyata keçirilməsi prosesində də tətbiqinə qərar vermişdir.

1.3. Gələcək üçün milli inkişaf gündəliyində dayanıqlı inkişaf məsələlərinin yeri

Əvvəlki bölmələrdə qeyd olunduğu kimi, 2000-2015-ci illər ərzində Azərbaycan Respublikası sosial-iqtisadi inkişaf sürətinə görə dünyada ön sıralarda qərar tutmuşdur. Uğurlu həyata keçirilən neft strategiyası əsasında əldə olunmuş gəlirlər hesabına infrastruktur modernləşdirilmiş, qeyri–neft sektorunun inkişafı üçün zəmin yaradılmış, sosial rifah yaxşılaşdırılmış, dövlətin balansında olan aktivlər artmış və ÜDM-in həcmi ilə müqayisə olunan səviyyədə strateji valyuta ehtiyatları yaradılmışdır. 2014-cü ildən başlayaraq, neft qiymətlərinin kəskin azaldılması və ticarət tərəf müqabili olan ölkələrdə

baş verən iqtisadi böhran nəticəsində ölkədə iqtisadi artımın zəifləməsi, institusional və struktur çağırışları, tədiyə balansı və qeyri–neft büdcə kəsiri, maliyyə-bank sektorunda baş verən proseslər fonunda Azərbaycan Respublikasında yeni iqtisadi inkişaf yanaşmasına keçid zərurəti yaranmışdır.

Bu zərurət nəzərə alınaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri"nin təsdiqi və bundan irəli gələn məsələlər haqqında" 2016-cı il 16 mart tarixli 1897 nömrəli Sərəncamına əsasən milli iqtisadiyyat perspektivi və iqtisadiyyatın 11 sektoru üzrə ümumilikdə 12 strateji Yol Xəritəsi hazırlanmış və təsdiq edilmişdir. Strateji Yol Xəritələri ölkənin inkişafı ilə əlaqədar qəbul olunmuş və hazırda icra olunan strategiya, proqram və digər siyasət sənədlərində, o cümlədən "Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasında qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifələrin müasir dövrdə dünyada və regionda baş verən proseslər, qlobal və regional çağırışlar və onların ölkəyə təsirləri nəzərə alınmaqla keyfiyyətə yeni inkişaf modeli əsasında həyata keçirilməsini bəyan edən siyasət sənədləridir.

Bu sənədlərdə perspektiv dövrdə ölkədə dayanıqlı inkişaf konsepsiyasına əsaslanan post-neft dövrünə uyğun inkişaf modelinə keçidin hədəfləndiyi vurğulanır. Belə ki, "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi"ndə perspektiv dövrdə davamlı inkişafı təmin edəcək yeni "avanqard" sektorların üzərində fokuslanmaqla, iqtisadiyyatın strukturu qeyri-ticari bölməyə nisbətən ticari bölmənin, hasilata nisbətən emalın, dövlət sahibkarlığına nisbətən özəl sahibkarlığın, aşağı texnologiya tutumlu sektorlara nisbətən yüksək texnologiyalara əsaslanan sektorların, aşağı ixtisaslı əməyə nisbətən yüksəkixtisaslı əməyə əsaslanan sahələrin, azgəlirli bazarlara nisbətən yüksəkgəlirli bazarların və aşağı dəyər yaradan sektorlara nisbətən yüksək dəyər yaradan sektorların daha üstün artımı hesabına yenidən balanslaşdırılması nəzərdə tutulur. Milli iqtisadiyyatın strukturunun yenilənməsi biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması, ortamüddətli xərclər strategiyası çərçivəsində yeni siyasətin tətbiq edilməsi, maliyyə–bank sisteminin sağlamlaşdırılması və monetar siyasətin üzən məzənnə rejimi üzərində təkmilləşdirilməsi, habelə xarici bazarlara çıxış imkanlarının genişləndirilməsi ilə mümkün olacaqdır.

Qeyd olunanlara əsaslanaraq, milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə qısa, orta və uzunmüddətli dövrlər üzrə əsas hədəflər aşağıdakı kimi müəyyən olunmuşdur:

2020-ci ilədək strateji baxış: Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının əvvəlcə xarici şokların mənfi təsiri nəticəsində yaranmış vəziyyətdən çıxmaq üçün qısamüddətli dövrdə sabitləşdirilməsinə, ortamüddətli dövrdə şaxələnmə və yeni hərəkətverici qüvvələr hesabına inkişaf xəttinin bərpa edilməsinə, dövrün sonunda isə dünya iqtisadiyyatına daha çox inteqrasiya etməklə, rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına nail olmaq qısamüddətli dövrdə əsas hədəflər hesab olunur .

2025-ci ilədək uzunmüddətli baxış: ortamüddətli dövrdə dayanıqlı inkişaf magistralına daxil olmuş Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatının bütün tərəflərin faydalı əməkdaşlığı şəraitində daha çox dəyər yaratmaqla rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsinə nail olmaq qarşıya qoyulmuşdur.

2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxış: sosial rifah halının yaxşılaşdırılmasını və insan inkişafı indeksinin ən yüksək həddə çatdırılmasını təmin edən və yüksək texnoloji inkişafa və iqtisadiyyatın optimal strukturuna əsaslanan güclü rəqabətqabiliyyətli və inklüziv iqtisadiyyat qurmaq uzunmüddətli perspektivdə əsas hədəfləri təşkil edir.

Nəzərdə tutulur ki, güclü orta təbəqə, rəqabət üstünlüyü olan sahələrdə dərin ixtisaslaşma, dünya iqtisadiyyatı ilə effektiv integrasiya, milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi və inkişaf etmiş infrastruktur 2025-ci ildən sonrakı dövr üçün hədəf baxışın əsas sütunlarını təşkil edəcəkdir. Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası DİM-lərə uyğun olaraq, dünyanı dayanıqlı və güclü edəcək təxirəsalınmaz, cəsarətli və transformativ tədbirlərin həyata keçirilməsi öhdəliyinə sadıq qalacaqdır. Belə ki, bu dövrdə iqtisadi potensialın gücləndirilməsi və iqtisadi artımın davamlılığının təmin olunması (makroiqtisadi sabitliyin, o cümlədən fiskal dayanıqlılığın möhkəmləndirilməsi, əlverişli biznes mühitin yaradılması, infrastrukturun inkişafı, xarici bazarlara çıxışın sərbəstləşdirilməsi, xarici investisiyaların təşviqinin gücləndirilməsi ilə iqtisadiyyatın xarici şoklara davamlılığının artırılması və əmək məhsuldarlığının yüksəldilməsi, səmərəlilikəsaslı modeldən innovasiyaəsaslı modelə keçilməsi, əhalinin hər nəfərinə düşən real gəlirlərinin nəzərəcarpacaq dərəcədə artması, Dünya Bankının təsnifatına əsasən, “yüksəkgəlirli ölkə” statusu qazanılması, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsinin genişləndirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı, ixracın və valyuta gəlirlərinin artırılması), əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması (yoxsulluğun ünvanlı şəkildə tam aradan qaldırılması, keyfiyyətli səhiyyə xidmətlərinə və təhsilə çıxış imkanlarının genişləndirilməsi, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunması, mənzil təminatının yaxşılaşdırılması, elektrik enerjisi, su və kanalizasiya, istilik və qaz təchizatı sektorlarında səmərəliliyin və xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial dialoqun inkişafı və inklüziv məşğulluğun artırılması) və ətraf mühitin mühafizəsinin gücləndirilməsi (ölkədə karbon emissiyasının azaldılması ilə hava, su və torpağın ekoloji baxımdan daha təmiz olmasına şərait yaradılması, enerji səmərəliliyi prinsipi əsasında ÜDM-in hər bir vahidinin istehsalı üçün enerji sərfiyyatının minimuma endirilməsi, ölkənin enerji balansında bərpa oluna bilən enerji növlərinin payının artırılması, tullantıların, o cümlədən zərərli qazlar, çirkab suları və radioaktiv tullantıların səmərəli idarə edilməsi sisteminin yaradılması) diqqət mərkəzində olacaqdır.

Qeyd olunanlar göstərir ki, Azərbaycan Respublikasında ölkənin inkişaf perspektivlərinə uzunmüddətli baxışda dayanıqlı inkişaf məsələlərinə xüsusi diqqət yetirilir və onun iqtisadi, sosial və ekoloji ünsürlərinə integrasiyalı yanaşma sərgilənir. Bununla yanaşı, DİM-lər üzrə siyasətləri və fəaliyyətləri sıx əlaqələndirmək və mövcud resurslardan və imkanlardan daha səmərəli istifadə etmək üçün müvafiq fəaliyyət planının və ya milli proqramın hazırlanması da gündəmdədir.

2.AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINDA DİM-lərə NAIL OLUNMASI İSTİQAMƏTİNDƏ GÖRÜLƏN İŞLƏR

2.1. İcra mexanizmlərinin (hüquqi, institusional və iqtisadi əsaslar) yaradılması

Hüquqi əsaslar. Azərbaycan Respublikasında DİM-lərə nail olunması istiqamətində aparılan işlər 2015-ci ilin 25–27 sentyabr tarixlərində keçirilmiş BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Sammitində təsdiqlənmiş və rəsmi olaraq 2016-cı ilin yanvarında qüvvəyə minmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri adlanan 17 məqsədi və bu məqsədlərə müvafiq olaraq müəyyən edilmiş 169 hədəfi özündə birləşdirən “Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf Gündəliyi”, “Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 oktyabr tarixli 1066 nömrəli Fərmanı, bu sənədlər əsasında qəbul olunmuş qərarlar və müvafiq məsələlərlə əlaqədar mövcud olan qanunvericilik və digər normativ hüquqi aktlara əsaslanır.

Institusional əsaslar. “2030 Gündəliyi”ndən irəli gələn öhdəliklərlə bağlı dövlət orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin icrasının əlaqələndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 oktyabr tarixli 1066 nömrəli Fərmanı ilə Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası yaradılmışdır.

Sözügedən Fərmanın 3-cü bəndinə əsasən Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə Şuranın Katibliyinin yaradılması və Katibliyin funksiyasının həyata keçirilməsi Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinə həvalə edilmiş və bu məqsədlə sözügedən Nazirliyin 2017-ci il 23 yanvar tarixli əmri ilə Katiblik yaradılmışdır.

Eyni zamanda, Katibliyin 2017-ci ildə fəaliyyəti üçün dövlət büdcəsinin ehtiyat fondundan 280.000 manat vəsait ayrılmışdır.

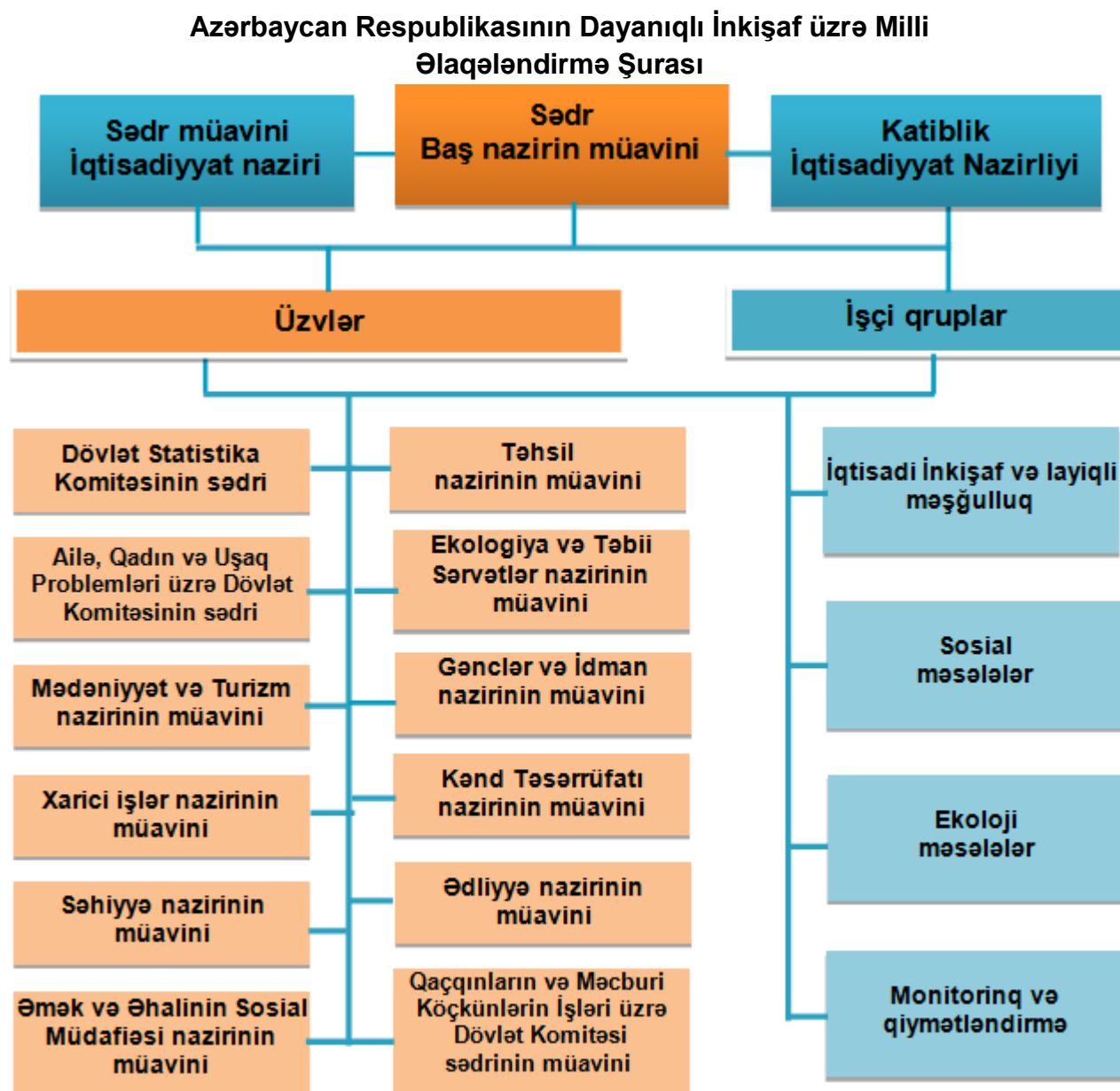
Bununla yanaşı, Katibliyin işinin daha da səmərəli və operativ təşkili və fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi məqsədi ilə iqtisadiyyat nazirinin 2017-ci il 14 iyun tarixli F-91 nömrəli əmri ilə Nazirliyin strukturunda Dayanıqlı inkişaf şöbəsi yaradılmışdır.

Şuranın fəaliyyətinin səmərəli təşkili məqsədilə 4 istiqamət üzrə dövlət orqanlarının səlahiyyətli nümayəndələrindən ibarət Tematik işçi qrupları yaradılmışdır: İqtisadi inkişaf və layiqli məşğulluq; Sosial məsələlər; Ekoloji məsələlər; Monitoring və qiymətləndirmə.

Bunlarla yanaşı, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olunması istiqamətində işlərin sürətləndirilməsi və bu məqsədlərlə əlaqədar göstəricilər üzrə statistik məlumatların işlənilməsi və hesablanması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsində Dayanıqlı inkişaf statistikasına şöbəsi yaradılmışdır.

İqtisadi mexanizmlər. DİM-lərə nail olunması yerli və beynəlxalq tərəfdaşların bütün imkanlarının səfərbər olunmasını nəzərdə tutur. Azərbaycan Respublikasında fəaliyyətin belə qurulmasına səy göstərilir və yaradılmış Şura, Katiblik və işçi qrupları vasitəsilə dövlət qurumları və onların malik olduğu imkanların, o cümlədən müvafiq vasitə və resursların səfərbər edilməsi istiqamətində işlər aparılır. Həmçinin, global DİM-lərin və müvafiq hədəf və göstəricilərin milliləşdirilməsi, ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi, icranın təşkili,

monitorinq, qiymətləndirmə və hesabatlılıq sisteminin yaradılması, maliyyə resurslarının, o cümlədən yerli və xarici investisiyaların cəlb edilməsi, ictimai məlumatlandırılma, boşluqların aradan qaldırılması üçün fəaliyyət planlarının hazırlanması və digər istiqamətlərdə də tədbirlər görülür. Bu proseslərə ictimai və özəl sektorun malik olduğu vasitə və resursların da fəal şəkildə cəlb olunmasına səylər göstərilir.

Bununla yanaşı, DİM-lərin icrasına dəstək məqsədilə bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla müvafiq layihələr həyata keçirilir. Bu baxımdan, BMTİP-lə əməkdaşlıq artıq öz töhfəsini verməkdədir. Belə ki, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyalarının DİM-lərlə uzlaşdırılmasına dəstək məqsədilə BMTİP DİMƏŞ-in Katibliyinə dəstək məqsədilə "Azərbaycan Hökumətinə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsinə dəstək" layihəsinə start verilmişdir və aşağıdakı istiqamətlərdə intensiv iş

aparılır:

- DİM-lərin milli prioritetlərə uyğunlaşdırılması və milliləşdirilməsinin monitorinqi və qiymətləndirilməsi;

- DİM-lərin milli siyasətlərə uyğunlaşdırılması və əsas prioritetlərin seçilməsi üçün siyasət dəstəyi (SDG Accelerators);

- DİM-lər üzrə yerli və beynəlxalq səviyyədə potensialın artırılmasına dəstək.

Layihə çərçivəsində 2017-ci il 30 may - 3 iyun tarixlərində BMT-nin Baş Qərargahının dəstəyi ilə 9 nəfər ekspertdən ibarət missiya – MAPS (Aktuallaşdırma, sürətləndirmə və siyasətə dəstək) MISSION (UN, UNDP, UNICEF, ILO, UNFPA) Azərbaycan Respublikası səfər etmişdir. Səfərin əsas məqsədi DİM-lərin milli prioritetlərə uyğunlaşdırılması istiqamətində texniki və siyasi dəstəyin göstərilməsi olmuşdur. “Siyasətə dəstək” aləti DİM-lər üzrə fəaliyyət və siyasətlərə dəstək vermək üçün BMT-nin inkişaf sistemində mövcud olan imkan və təcrübələrdən ölkələrin mümkün olan ən tez və ən aşağı xərclə istifadə edə bilməsinə şərait yaradır. Bu alət çərçivəsində Azərbaycan Hökuməti və BMT-nin ölkə Nümayəndəliyi ölkədə BMT-nin inkişaf sistemində mövcud olan hansı imkan və təcrübələrə ehtiyac olduğu və onlardan istifadə üçün həyata keçirilməli fəaliyyətləri müəyyənləşdirmək istiqamətində işlər aparılır.

Eyni zamanda, digər beynəlxalq inkişaf qurumları ilə də danışıqlıqlar aparılır. Azərbaycan Respublikasının İnkişaf üçün rəsmi yardım (ODA), qeyri-neft sektoru üzrə ixracın şaxələndirilməsi və artırılması, istehsal-texniki potensialın texnoloji səviyyəsinin yüksəldilməsi, innovasiya fəallığının canlandırılması və iqtisadiyyatın tənzimlənməsi sisteminin müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşdırılması kimi məsələlərdə beynəlxalq tərəfdaşların dəstəyinə ehtiyacı vardır. Bu baxımdan, regional və cənub-cənub əməkdaşlığının imkanları nəzərdən keçirilir.

Azərbaycan Hökuməti növbəti illərdə global DİM-lərin milliləşdirilməsini yekunlaşdırmağı və 2018-ci ilin sentyabr ayında “2030 Gündəliyi”nin icrası vasitələrini müzakirə etmək üçün BMT-nin Ölkə Nümayəndəliyi ilə birgə beynəlxalq konfrans keçirməyi planlaşdırır. Konfransın milli iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində və ölkənin hər yerində inkişafın sürətlənməsinə, Azərbaycan Respublikası əhalisinin bütün təbəqələrinin DİM-lər üzrə prosesə cəlb olunmasına və son nəticədə bundan faydalanmasına geniş imkanlar yaratmaq üçün iqtisadi islahatların və inkişafın yeni hərəkətverici qüvvələrini və başlanğıc nöqtələrini müəyyənləşdirmək prosesində əhəmiyyətli rol oynayacağı gözlənilir.

2.2. Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası, Katiblik və işçi qruplarının fəaliyyəti

Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası yarandığı gündən etibarən öz fəaliyyətini “Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının yaradılması haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 oktyabr tarixli 1066 nömrəli Fərmanına uyğun olaraq qurmuş və üzərinə düşən vəzifələri məqsədyönlü, ardıcıl və sistemli şəkildə həyata keçirməyə başlamışdır. Bu Fərmana uyğun olaraq, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının əsas məqsədi və fəaliyyət

istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- 2030-cu ilədək Azərbaycan Respublikası üçün əhəmiyyət kəsb edən, qlobal məqsəd və hədəflərə uyğun milli prioritetləri və onlara dair göstəriciləri müəyyən etmək;
- ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyaların DİM-lər ilə uzlaşdırılmasını təmin etmək;
- DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar illik hesabatın hazırlanması və Azərbaycan Respublikası Prezidentinə təqdim edilməsi;
- yerli və xarici ekspertləri, mütəxəssisləri, beynəlxalq təşkilatları və elm müəssisələrini cəlb etmək;
- DİM-lərlə bağlı ayrı-ayrı istiqamətlər üzrə işçi qrupları yaratmaq.

DİMƏŞ-in fəaliyyətində vaxtaşırı keçirilən iclaslar mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məhz bu icaslarda DİMƏŞ üzvləri DİM-lərə nail olunması ilə bağlı əsas məsələləri müzakirə edərək, lazımi qərarlar qəbul edirlər. DİMƏŞ-in 2016-2017-ci illər ərzində 4 iclası keçirilmiş və iclas zamanı Azərbaycan Respublikası üçün əhəmiyyət kəsb edən və qlobal məqsəd və hədəflərə uyğun milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyaların Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə uzlaşdırılmasının təmin edilməsi. Şuranın fəaliyyətini həyata keçirmək üçün müvafiq qurumların nümayəndələrindən ibarət sahələr üzrə işçi qruplarının yaradılması, Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən DİM-lərə nail olunması üçün qlobal hədəflər əsasında müəyyən ediləcək milli prioritetlərə dair yeni göstəricilər üzrə statistik məlumatların toplanılmasını təmin etmək məqsədilə aidiyyəti dövlət qurumlarından cavabdeh şəxslərin müəyyən edilməsi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin müxtəlif təhsil pillələri və səviyyələri üzrə tədris proqramlarına daxil edilməsi məsələsinin müzakirəsi və BMT-nin fəaliyyət planına uyğun olaraq Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin maarifləndirilməsi prosesi üçün müxtəlif qruplarla görüşlərin, simpoziumların, konfransların keçirilməsi üçün tədbirlərin təşkili 2017-ci ilin iyul ayında nəzərdə tutulmuş Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün (HLPF) Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə Azərbaycan Respublikasının ilkin hesabatının təsdiq edilməsi, DİM-lərin milliləşdirilməsi prosesinə texniki dəstək məqsədilə BMT-nin aparıcı mütəxəssislərindən və texniki ekspertlərdən ibarət MAPS Mission (Aktuallaşdırma, Sürətləndirmə və Siyasətə Dəstək) qrupunun fəaliyyəti və Azərbaycan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin həyata keçirilməsi ilə bağlı Missiyanın qiymətləndirilməsi barədə məlumatlandırılma və DİM-lərlə bağlı müəyyən edilmiş öhdəliklərlə əlaqədar dövlət orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin icrasının yerinə yetirilməsi məqsədilə formalaşdırılan 3 (iqtisadi, sosial və ekoloji məsələlər) İşçi Qrupunun fəaliyyətinin və DİM-lər üzrə hədəflərə çatma və məqsədlərə nailolma dərəcəsinin qiymətləndirilməsi üçün Monitoring və Qiymətləndirmə Qrupunun tərkibinin təsdiq edilməsi məsələlərinə baxılmışdır.

Hesabat dövründə DİMƏŞ Katibliyin və işçi qruplarının nümayəndələrinin DİM-lərlə bağlı aşağıdakı kimi beynəlxalq tədbirlərdə iştirakını dəstəkləmişdir:

- 2017-ci il 2-3 mart tarixlərində Koreya Respublikasının İncheon şəhərində BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurasının (ECOSOC) təşkilatçılığı ilə Yüksək Səviyyəli Forum üçün 2017-

ci il üzrə Könüllü Milli Hesabatların hazırlanması prosesinə dəstək göstərilməsinə dair 44 ölkə və BMT-nin müxtəlif qurumlarının iştirakı ilə konfrans keçirilmiş və Azərbaycan Respublikası tərəfi həmsədrərdən biri olmuşdur.

- mart 2017-ci il 15-16 tarixlərində Manila şəhərində DİM və sosial müdafiə məsələlərinə dair seminar təşkil olunmuşdur və Azərbaycan Respublikası tərəfindən DİM-lər üzrə yaradılmış Sosial məsələlər üzrə işçi qrupun rəhbəri tədbirdə iştirak etmişdir.

- 2017-ci il 28 və 29-31 mart tarixlərində Tailand Krallığının Banqkok şəhərində BMT-nin Asiya və Sakit okean üzrə İqtisadi və Sosial Komissiyası (UNESCAP) tərəfindən Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) üzrə könüllülük prinsipi əsasında 2017-ci il üzrə Milli Hesabatın Hazırlanmasına dair Regional Seminar (ESCAP Regional Preparatory Workshop for VNR (Voluntary National Reviews)) Countries from Asia Pacific and ESCWA Regions) və "Dəyişən Asiya-Sakit okean hövzəsində yoxsulluğun ləğvi və rifahın təşviqi" mövzusunda Davamlı İnkişaf üzrə Asiya-Sakit Okean Forumunun (Asia-Pacific Forum on Sustainable Development 2017) 4-cü sessiyasında iştirak edilmişdir.

- 2017-ci il 30 oktyabr - 1 noyabr tarixlərində Koreya Respublikasının İnçxon şəhərində BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf Ofisi və Asiya-Avropa Fondu tərəfindən "2030 Gündəliyi"nin milli səviyyədə tətbiqi sahəsində əldə olunmuş nailiyyətlərin müzakirə edilməsi məqsədilə keçirilmiş Dayanıqlı İnkişafa Keçid Forumunda DİMƏŞ Katibliyinin rəhbəri iştirak etmişdir. Forumda 57 ölkənin müvafiq nazirliklərinin səlahiyyətli nümayəndələri və mütəxəssisləri, o cümlədən dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən BMT sisteminin və "Beyin mərkəzləri"nin nümayəndələri təmsil olunmuşdur. Tədbirin gündəliyində dayanıqlı cəmiyyətlərə doğru transformasiya, dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin (DİM) monitorinqi, dayanıqlı şəhərlər və icmalar, DİM və maliyyə kimi mövzular yer almışdır.

Bununla yanaşı, "2030 Gündəliyi"nin məqsədlərini təşviq etmək, innovasiyaları həvəsləndirmək, eyni zamanda, "Azərbaycan 2020: Gələcəyə Baxış" İnkişaf Konsepsiyasının və "Kiçik və orta sahibkarlıq səviyyəsində istehlak mallarının istehsalına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin icrasına dəstək, həmçinin innovativ layihələrin müəyyən edilməsi və onların həyata keçirilməsinin stimullaşdırılması məqsədilə BMT-nin Azərbaycan ofisinin dəstəyi ilə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən Respublika İnnovasiya Müsabiqəsi elan olunmuşdur. Bununla əlaqədar, Müsabiqəyə təqdim edilən layihələrin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə iqtisadiyyat nazirinin 2017-ci il tarixli 11 oktyabr F-142 nömrəli əmri ilə dövlət qurumlarının, beynəlxalq təşkilatların səlahiyyətli nümayəndələrindən və sözügedən Nazirliyin Aparatının struktur bölmələrinin rəhbərlərindən ibarət Qiymətləndirmə Komissiyası yaradılmış və 2017-ci il 21 dekabr tarixində yekun nəticələri elan edilən innovasiya müsabiqəsi keçirilmişdir.

Hazırda DİMƏŞ Katiblik və işçi qruplarının köməyi ilə aşağıdakı istiqamətlərdə fəaliyyətləri gücləndirməyə səy göstərir: prosesdə maraqlı tərəflərin geniş və hərtərəfli iştirakının təmin edilməsi; qlobal DİM-lər, hədəflər və göstəricilərin milliləşdirilməsi, davamlı inkişaf üzrə milli prioritetlərin və boşluqların müəyyənləşdirilməsi, inklüziv və əsaslı milli strategiya və siyasətlərin formalaşdırılması, müxtəlif nazirliklər və digər hökumət qurumları arasında əməkdaşlığın əlaqələndirilməsi və təşviq edilməsi; inkişaf üzrə yerli və beynəlxalq

tərəfdaşlar arasında milli prioritetlər üzrə razılığın təmin edilməsi; milli monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq mexanizmlərinin yaradılması, milli hesabatlılıq prosesinin müvafiq regional və qlobal proseslərlə əlaqələndirilməsi; DİM-lərin icrası ilə əlaqədar sahələrdə potensialın artırılması üçün ehtiyacların və imkanların müəyyənləşdirilməsi.

Hesabat dövründə onların əsas vəzifələri öz istiqamətləri üzrə qlobal DİM-lər, onlarla əlaqədar hədəflər və göstəricilərin milliləşdirilməsi, prioritetləşdirilməsi, ölkənin inkişaf gündəliyi ilə əlaqələndirilməsi, icra mexanizmlərinin formalaşdırılması, ictimai maarifləndirilmə tədbirlərinin təşkili, monitoring, qiymətləndirilmə və hesabatlılıq mexanizmlərinin yaradılması, Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün Könüllü milli icmalın və ölkə üzrə illik hesabatın hazırlanmasında iştirak etməkdən ibarət olmuşdur.

Baxılan dövrdə işçi qruplarının iştirakı ilə aşağıdakı kimi tədbirlər keçirilmiş və müvafiq işlər görülmüşdür:

- 2016-cı il 18 noyabr tarixində aidiyyəti dövlət qurumlarının iştirakı ilə BMT-nin Bakı ofisi və Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Bakı Biznes Mərkəzində seminar keçirilmişdir. Seminarda işçi qruplarının üzvlərinə mövcud siyasətlə DİM-lərin uyğunluğunun qiymətləndirilməsi üzrə təfəssilatlı xəritəyə (Rapid Integrated Assessment (RIA) Matrix) dair ətraflı məlumat verilmiş, DİM-lər üzrə uyğunluq cədvəllərinin hədəflər və məsul institutlar daxil olmaqla doldurulması qaydaları göstərilmişdir.

- 2017-ci il 10-12 yanvar tarixində DİM-lər üzrə milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi məqsədi ilə sahə işçi qruplarının iclasları keçirilmişdir. İclaslarda DİM-lər üzrə qlobal məqsəd və hədəflərə uyğun milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyaların Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə uzlaşdırılması üzrə geniş müzakirələr aparılmış və nəticə olaraq Azərbaycan Respublikası üçün məqsəd, hədəf və göstəricilərin ilkin layihəsi hazırlanmışdır.

- 2017-ci il 17 fevral tarixində texniki seminar keçirilmişdir. Seminarda BMT-nin Nyu-York qərargahının eksperti, sahə işçi qrupları və milli ekspert iştirakı ilə tematik plana uyğun olaraq seçilmiş 6 DİM hədəf və göstəricilər üzrə Könüllü Milli Hesabatın hazırlanması prosesi ilə bağlı cari vəziyyət və yaranan suallar barədə geniş müzakirələr aparılmışdır.

DİM-lərə nail olunması baxımından ətraf mühitin və ekologiyanın mühafizəsi, bəşəriyyətin gələcəyi naminə təbii və intellektual resurslardan qənaətlə və səmərəli istifadə, insan və təbiət arasında münasibətlərdə əhəngdarlıq, əhalinin artımı və ərzaqla təchizat olunması, insan kapitalının inkişafı, o cümlədən həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi, yaxşı səhiyyə və təhsil sistemlərinin yaradılması, elm və texnologiyaların inkişafı, qlobal səviyyədə sülh, rifah və sosial ədalət, demokratiyanın inkişafının davamlılığının təmin edilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Bu prosesdə dövlət, qeyri-hökumət təşkilatlarının, ictimai birliklərin, biznes strukturlarının, eləcə də təhsil müəssisələrinin üzərinə böyük vəzifələr düşür. Belə ki, məhz məqsədyönlü təhsil vasitəsilə dayanıqlı inkişafın məzmunu və mahiyyəti, məqsəd və hədəfləri, paradiqma və prioritetləri gənc nəsillə aşılır və onların fəaliyyətlərində mühüm yer tutur. Odur ki, DİM-lərlə bağlı məsələlər, o cümlədən yoxsulluq, xəstəliklərlə mübarizə, gender bərabərliyi, cəmiyyət və təhsilin vəhdəti, hamı

üçün keyfiyyətli təhsil imkanlarının yaradılması, şəxsiyyətin təhsil vasitəsilə sosial mühitə uyğunlaşdırılması, ömürboyu təhsili, dayanıqlı inkişaf sahəsində beynəlxalq əməkdaşlıqla əlaqədar beynəlxalq miqyasda qəbul edilən məqsəd və hədəflərin ölkənin milli inkişaf proqramlarına daxil edilməsi hazırda hökumət qarşısında duran mühüm məsələ hesab olunur.

2.3. Sahiblik, iştirakçılıq və ictimai maarifləndirilmə üzrə görülmüş işlər

DİM-lərə sahiblənmək, dövlət qurumları, yerli və beynəlxalq tərəfdaşlar arasında geniş məsləhətləşmələr və yüksək səviyyəli uzlaşdırmalar tələb etdiyindən Azərbaycan Hökuməti bu prosesə bütün tərəfdaşların cəlb edilməsində maraqlıdır. Həmçinin, Hökumət DİM-lər üzrə milli prosesə yerli maraqlı tərəflərin dayanıqlı inkişaf yolunda dialoq və əməkdaşlıqda davamlı iştirakını təşviq etmək üçün geniş bir imkan kimi baxır. Hazırda bu istiqamətdə müxtəlif dialoq formatları vasitəsilə iş aparılır. Bu zaman birgə iştirak, çevik idarəetmə, şəffaflıq və hesabatlılıq meyarları əsas götürülür.

2017-2018-ci illərdə ictimai maarifləndirilmə işlərinin davam etdirilməsi və səmərəli (məqsədyönlü) təşkil edilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikası üçün DİM-lər üzrə Kampaniya Strategiyasının (Action Plan) layihəsi hazırlanmışdır və layihənin icrası hal-hazırda davam etdirilir.

Bu baxımdan, DİMƏŞ DİM-lər üzrə əsas öhdəlik - “heç kəsi arxada buraxmamaq” prinsipini rəhbər tutaraq və DİM-lərə nail olunması prosesinə bütün maraqlı tərəflərin cəlbinə qərar verərək, BMT-nin ölkə Nümayəndəliyi ilə birgə cəmiyyətin müxtəlif qruplarının (akademik dairələr, vətəndaş cəmiyyəti, qadınlar, gənclər, parlament üzvləri) iştirakı ilə DİM-lərin həyata keçirilməsi üzrə qrup müzakirələri keçirmişdir.

Bu çərçivədə 2017-ci il 16 mart tarixində ölkənin akademik dairələrinin nümayəndələrinin və parlament üzvlərinin iştirakı ilə keçirilən “Azərbaycanda DİM-lərə nail olunmasında elm və tədqiqatların rolu” mövzusunda tədbiri xüsusi qeyd etmək olar. Tədbirdə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının və sahə elmi tədqiqat institutlarının nümayəndələri, müxtəlif ali təhsil müəssisələrinin tədqiqatçıları və BMT qurumlarının nümayəndələri iştirak etmiş və fəal müzakirələr aparılmışdır.

2017-ci il 10 aprel tarixində Bakı şəhərində 132-134 nömrəli Təhsil Kompleksində “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri: *Təhsil dünyanı dəyişə bilər*” mövzusunda 45 dəqiqəlik “Açıq dərs” də keçirilmişdir. Tədbirdə 11-14 yaş arası uşaqlara təhsilin dünyanı dəyişməkdə rolu, yaxşı təhsilin nəticələri, dünyada və Azərbaycan Respublikasında təhsilə çıxış imkanları və təhsil səviyyəsi, global inkişaf məqsədləri və təhsilin bu məqsədlərə nail olunmasında rolu kimi məsələlər barəsində geniş məlumatlar verilmişdir. Açıq dərslərin keçirilməsində məqsəd şagirdləri bəşəriyyətin aktual problemləri və Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri ilə tanış etmək olmuşdur. Şagirdlər təhsilin insan həyatında rolu, keyfiyyətli təhsilin bəşəriyyətə təsiri mövzusunda tapşırıqlar yerinə yetirib, fikir mübadiləsi aparıblar. Daha sonra şagirdlər müxtəlif qurumların nümayəndələrinə məktub yazıblar.

Eyni zamanda, qeyd etmək lazımdır ki, artıq Azərbaycan Respublikasında da YUNESKO-nun Assosiativ məktəblər layihəsi çərçivəsində Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin

öyrənilməsinə başlanılıb. Assosiativ məktəblər şəbəkəsinə Azərbaycan Respublikasından 18 təhsil müəssisəsi qoşulub. YUNESKO-nun Assosiativ məktəblər şəbəkəsinə daxil olan Azərbaycan məktəbləri “Dünyanın ən böyük dərsi” aksiyasına qoşulmuşdur. Aksiyanın məqsədi hamını yoxsulluğun aradan qaldırılması, iqlim dəyişikliyinə qarşısının alınması, keyfiyyətli təhsil, gender bərabərliyi digər problemlərin həllinə qoşulmağa çağırmaqdır. “Dünyanın ən böyük dərsi” üzrə artıq 5 dərş nümünəsi Azərbaycan dilinə tərcümə olunmuşdur və Təhsil İşçilərinin Peşəkar İnkişafı İnstitutunun (TİPİ) internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

2017-ci il 01 may tarixində “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olunmasında vətəndaş cəmiyyətinin rolu” mövzusunda vətəndaş cəmiyyəti və QHT-lərin nümayəndələri ilə panel müzakirələrə keçirilmişdir. Müzakirələrdə vətəndaş cəmiyyətinin DİM-lərin formalaşdırılması və onlara nail olunması üzrə fəaliyyətlərdə iştirakının əhəmiyyəti, bu prosesin genişləndirilməsi və səmərəliliyinin yüksəldilməsi yolları, həyata keçirilən tədbirlər və gələcək planlar üzrə müzakirələr aparılmışdır.

2017-ci il 09 iyun tarixində Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının və BMT-nin Azərbaycan nümayəndəliyinin təşkilatçılığı ilə “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri: Qadın və İnkişaf” mövzusunda panel müzakirəsi keçirilmişdir. Müzakirələrdə DİM-lərin gender problemləri ilə əlaqəsi və qadınların bu proseslərdə iştirakı məsələləri müzakirə olunmuşdur.

2017-ci il 25 dekabr tarixində Milli Məclisdə BMT ilə birgə “Dayanıqlı inkişaf məqsədlərinə nail olunmasında parlamentlərin rolu” mövzusunda konfrans keçirilmişdir. Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərində bəşəriyyət üçün ekoloji tarazlığın təmin edilməsi, dünya xalqlarının daha yaxşı yaşaması üçün əlverişli mühitin yaradılması, gender bərabərliyinin, insan hüquqlarının daha yüksək səviyyədə təmin edilməsi və bu istiqamətdə parlamentlərin rolu geniş müzakirə edilmişdir. Bununla yanaşı Konfrans zamanı Parlament üzvlərindən ibarət DİM üzrə işçi qrupunun yaradılması və bu işçi qrupunun Şura ilə sıx əməkdaşlıqda fəaliyyət göstərməsi ilkin olaraq razılaşdırılmışdır. “

Hazırda gəncləri, özəl sektoru və cəmiyyətin digər təbəqələrini təmsil edən qruplarla növbəti panel müzakirələrinin (maarifləndirilmə tədbirlərinin) keçirilməsi üzrə hazırlıq işləri aparılır. Bu müzakirələrdə Hökumətin milliləşdirilmiş DİM-lərə nail olunması üzrə əlaqələndirici kimi çıxış edərək, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, akademik dairələrin, işgüzar və peşəkar assosiasiyaların və digər maraqlı tərəflərin DİM-lərə yönəldilmiş təşəbbüslərinə kömək etmək və dəstək olmaqda qərarlı olması bildirilmişdir.

Müzakirələr göstərir ki, ölkədə aşağıdakı istiqamətlərdə səylər artırılmalıdır:

DİM-lərlə əlaqədar maarifləndirilmə və dialoq qurulması üzrə işlər mərkəzlə yanaşı, rayonlarda da gücləndirilməlidir.

DİMƏŞ Katibliyinin işinə dəstək olacaq çoxtərəfli tərəfdaşlıq qrupları təsis olunmalıdır.

Bunlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının nümayəndələri müvafiq beynəlxalq və regional tədbirlərdə də fəal iştirak edir və belə tədbirlərin Azərbaycan Respublikasında da keçirilməsinin təşəbbüskarı kimi də çıxış edir. Hazırda DİMƏŞ və BMT-nin Azərbaycandakı nümayəndiliyi tərəfindən 5-6 sentyabr tarixlərində Bakı şəhərində “Dayanıqlı İnkişafa dair Bakı Forumu” (Konfrans) keçirilməsi təşəbbüsü irəli sürülmüşdür və hazırlıq işlərinə

başlanılmışdır. Konfransın regional məkan təşkil edəcəyi gözləndiyi üçün konfransda iştirak üçün regional ölkələrdən, xüsusilədə, Şərqi Avropa, MDB, Mərkəzi Asiya ölkələrindən və qonşu ölkələrdən olan iştirakçılara dəvətnamə göndəriləcəkdir.

Konfransın ümumi vəzifəsi DİM-lərə nail olmaq üçün rol və imkanları araşdırmaq, xüsusilə “bütün yaşlarda sağlam həyat təmin etmək və rifahı dəstəkləmək”, “dayanıqlı infrastruktur yaratmaq, inklüziv və dayanıqlı sənayeləşməni dəstəkləmək və innovasiyanı təşviq etmək”, həmçinin “Dayanıqlı inkişaf naminə qlobal tərəfdaşlığın həyata keçirilməsi və təşviq edilməsi vasitələrini gücləndirmək”dir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, yerli və beynəlxalq tərəfdaşlar ilə interaktiv əlaqə saxlamaqla milli və qlobal DİM-lər, hədəflər, icra mərhələləri və göstəricilər üzrə məlumatlandırılmanı gücləndirəcək onlayn portal yaratmaq da məqsədəuyğun hesab olunur. Bu onlayn portal milli DİM-lər üzrə məsləhətləşmələr, monitoring və hesabatlılıq prosesi üçün əhəmiyyətli iştirakçılıq aləti ola bilər. Yerli kütləvi informasiya vasitələri və vətəndaş cəmiyyəti institutları bu onlayn və offlayn proseslərdə vasitəçilər qismində iştirak etməklə cəmiyyətin bütün qrupları və təbəqələrinin bu proseslərə cəlb olunmasını təmin edir. Bu zaman əhalinin həssas təbəqələrinin, o cümlədən qadınlar, gənclər, imkansızlar, xüsusilə, məcburi köçkün və qaçqınların səslərinin eşidilməsi üçün də xüsusi yanaşma tətbiq olunması diqqət mərkəzində olmalıdır.

2.4. Monitoring, qiymətləndirilmə və hesabatlılıq mexanizmlərinin yaradılması

Monitoring, qiymətləndirilmə və hesabatlılığın təmin edilməsi “2030 Gündəliyi”nin həyata keçirilməsi prosesinin mühüm əhəmiyyətə malik aspektidir. Bunun üçün, ilk növbədə, vətəndaşları, parlament üzvlərini, hökumətin aidiyyəti təsisatlarını, vətəndaş cəmiyyəti institutlarını və digər maraqlı tərəfləri cəlb etməklə, irəliləyişi izləməyə və qiymətləndirməyə imkan verən statistik sistemlərin, fiziki, maddi və texniki imkanların, metodologiyaların və mexanizmlərin mövcudluğu təmin edilməlidir. Bu zaman, məlumatların əhatəliliyinə diqqət yetirilməlidir. Bu, çox vaxt milli səviyyədə cari məlumat toplama işində əhatə olunmayan, yaxud kifayət qədər əhatə olunmayan ən kənarda qalan və təcrid olunmuş insanlara münasibətdə xüsusilə vacibdir.

Hazırda DİM-lərə nail olunması üzrə aparılan işlərin nəticələrinin monitoringi və qiymətləndirilməsi ilə əlaqədar ölkədə ciddi hazırlıq işləri aparılır. Bu məqsədlə, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası, Katiblik və işçi qrupları çərçivəsində səlahiyyət və məsuliyyət bölgüsü aparılmış və müvafiq işlərə başlanılmışdır. Belə ki, ölkədə DİM-lər üzrə əhatəli məlumat bazasının yaradılması, məlumat mənbələrinin, məlumatların toplanılması, emalı və təhlili metodologiyalarının dəqiqləşdirilməsi, müvafiq hədəflər və göstəricilər və DİM-lərin yerinə yetirilməsində tərəqqinin təhlilinə və qiymətləndirilməsinə dəstək ola biləcək digər məlumatlar üzrə hesabat formalarının hazırlanması və bu formalar üzrə məlumatların toplanılması, emalı, təhlili və qiymətləndirilməsi istiqamətləri üzrə intensiv iş aparılır.

Hesabatların hazırlanması və təqdim olunmasına Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası məsuldur. Bu hesabatlar DİM-lər, müvafiq hədəflər və göstəricilər

üzrə müxtəlif mənbələrdən toplanılan statistik və inzibati məlumatların təhlili və qiymətləndirilməsi əsasında hazırlanır.

Məlumatların toplanılması, emalı və yayılması prosesi DSK-nın məsuliyyətinə aid edilmişdir. Bu məqsədlə DSK-da Dayanıqlı İnkişaf Statistika Şöbəsi yaradılmışdır. Mərkəzi və yerli icra hakimiyyəti orqanları və səhmlərinin (paylarının) nəzarət zərfi dövlətə məxsus hüquqi şəxslərin məsuliyyətinə aşağıdakılar aid edilmişdir:

- DİM-lərə nail olunmasına dair göstəricilər üzrə statistik məlumatların Azərbaycan Respublikasının Dövlət Statistika Komitəsinə təqdim edilməsi;

- görülən işlər barədə hesabatın Şuraya təqdim edilməsi.

DİM-lərə müvafiq olaraq müəyyən edilmiş göstəricilərin monitorinqi üçün əsas məlumat mənbələri kimi aşağıdakılar müəyyənləşdirilmişdir:

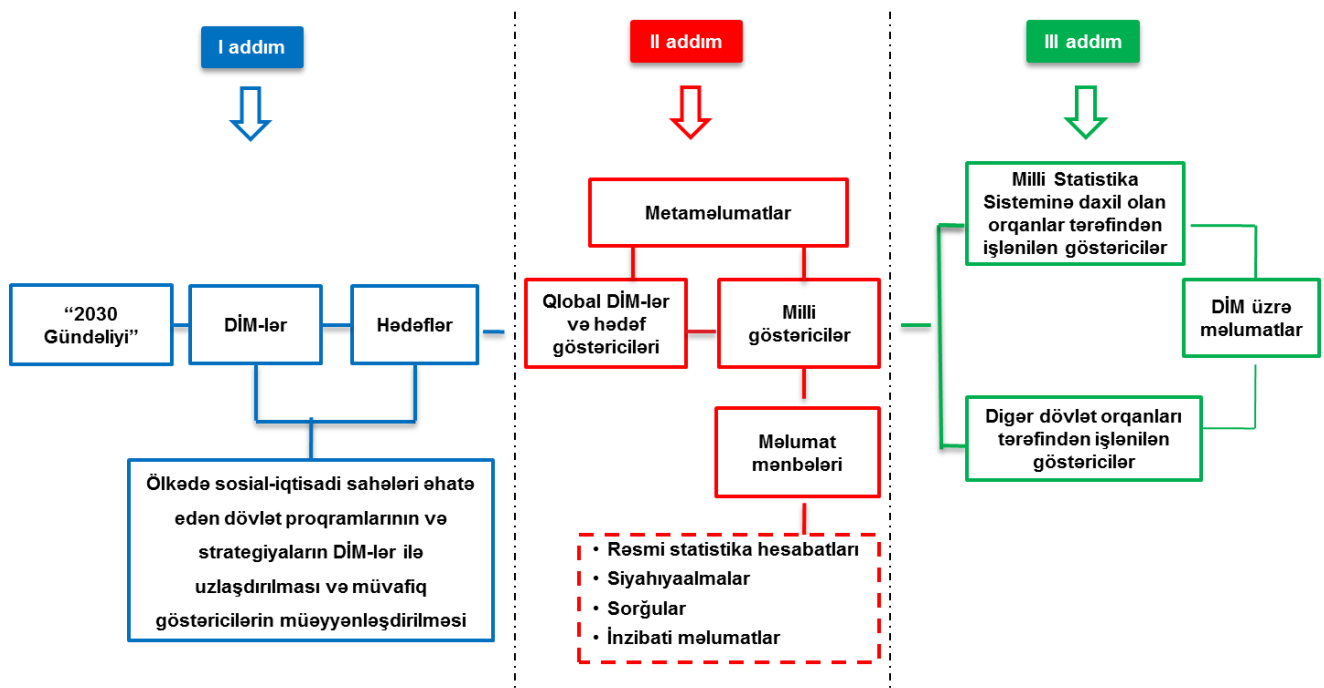
- statistika müşahidələri (rəsmi statistika hesabatları, müayinələr, sorğular);
- kənd təsərrüfatının siyahıyaalınması;
- əhəlinin siyahıyaalınması;
- iqtisadi və sosial-demoqrafik məsələlər üzrə statistik tədqiqatlar;
- inzibati sənədlər və məlumatlar.

DSK-nın başçılığı altında digər əlaqədar dövlət qurumların nümayəndələrinin iştirakı ilə iqtisadiyyatın bütün sahələrini əhatə edən 3 işçi qrupu yaradılmışdır. Bu işçi qruplarının yaradılmasında əsas məqsədlər aşağıdakılardan ibarətdir:

- (i) inzibati məlumatların rəsmi statistikada istifadəsinin genişləndirilməsini və
- (ii) inzibati məlumat bazalarının DSK-nın statistik məlumat bazasına inteqrasiyası.

Ölkədə DİM-lərin Milli Monitorinq Mexanizminin formalaşdırılması mərhələləri aşağıdakı diaqramda əyani təsvir olunmuşdur.

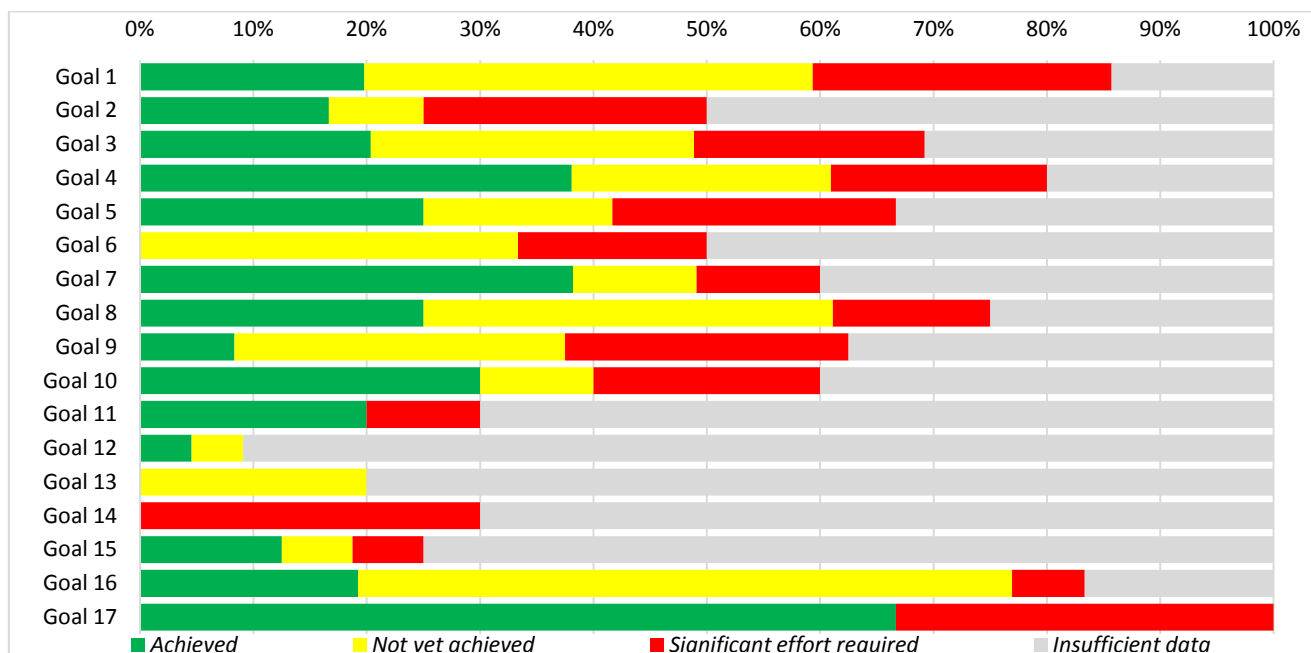
DİM-lərin Milli Monitorinq mexanizmi

DSK DİM-lər üzrə işçi qrupları ilə birlikdə ilkin olaraq DİM göstəricilərinə dair hesabat vermə imkanlarını nəzərdən keçirmiş və 17 məqsəd üzrə təxminən 110 hədəfi əhatə edən göstərici üzrə hesabat verilə biləcəyini bildirmişdir. Lakin hal-hazırda bu istiqamətdə beynəlxalq və yerli ekspertlərlə müzakirələr davam etməkdədir.

BMT-nin MAPS missiyasının “Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinə nail olmaq üçün integrasiya, sürətləndirmə və siyasətə dəstək” hesabatında da bu məsələyə dair verilmiş cədvəldən də göründüyü kimi bu istiqamətdə işlərin gücləndirilməsinə ciddi ehtiyac vardır.

Azərbaycanın DİM-lər üzrə icra cədvəli (BMTİP metodologiyası)

BMTİP-in İstanbul Regional Mərkəzinin nümayəndəsi Mihail Peleah (mihail.peleah@undp.org) tərəfindən 2017-ci ilin yanvar ayında milli və beynəlxalq məlumatlar əsasında aparılmış qiymətləndirmə

Aparılan müzakirələr və araşdırmalar göstərir ki, ölkədə DİM-lər üzrə milli məlumat sistemlərinin maddi-texniki və kadr potensialını və proqram təminatını gücləndirməklə əhatəliliyinin və dərinliyinin artırılmasına və əlaqələndirilməsinin yaxşılaşdırılmasına, təhlil və qiymətləndirmə üzrə potensialın inkişaf etdirilməsinə ehtiyac vardır. Bu istiqamətlərdə görülməli işlərə aşağıdakıları aid etmək olar:

- göstəricilərin müəyyən olunması və məlumat toplama: milli prioritetlərə uyğun hədəf və göstəricilərin, onlar üçün baza illərinin və başlanğıc vəziyyətinə dair məlumatların müəyyənləşdirilməsi;
- təfəsilatlı məlumatlar: “heç kəsi arxada buraxmamaq” və DİM-lərdə bərabərsizliyə və ayrı-seçkiliyə yol verməmək öhdəliyi söylərin ortasəviyyəli təbəqələrdən ən təcrid olunmuş əhali qruplarına doğru yönləndirilməsinə tələb edir. Bunun üçün “heç kəsi arxada buraxmamaq” prinsipinə uyğun olaraq cins, yaş, gəlir (rifah), yerləşmə, etnik mənsubiyyət,

əlilliyi olmaq, qaçqın və məcburi köçkün olmaq və digər səciyyəvi sosial-iqtisadi xüsusiyyətlərə görə məlumatların təfəsilatlandırılması (dezaqriqasiya olunması) tələb olunur;

- monitoring və hesabat vermə sistemləri: mövcud məlumatlarla və məlumatların özlərinə dair hesabat vermə sistemləri ilə işləmək və informasiya mübadilələri, o cümlədən, əsas göstəricilərə dair hesabat vermə və həm üfüqi, həm də şaquli əlaqələndirməyə imkanlar yaratmaq üçün onlayn sistemlərinin yaradılmasını tələb edir;

Hazırda qeyd olunan istiqamətlərdə müəyyən tədbirlər görülür. BMTİP də ölkədə DİM gündəliyinin icrasının dəstəklənməsi çərçivəsində bu istiqamətlərdə DSK-yə və əlaqədar qurumlara müəyyən dəstək göstərmək niyyətindədir.

Dəstəklə bağlı aşağıdakılar daxil olmaqla, əlavə təhlillərin aparılmasına ehtiyac duyulur:

- rəsmi və inzibati statistik məlumatlardan, xüsusilə "irihəcmli məlumat"lardan istifadə potensialının qiymətləndirilməsi. Bu təhlildə "iri həcmli məlumat"ların toplanılmasının və sorğuların necə aparıldığına öyrənilməsi əsasında onların tədricən DİM göstəricilərinə uyğunlaşdırılması üçün əlavə işlərin görülməli olduğu müəyyənləşdirilə bilər;

- məlumat sistemlərini, o cümlədən onların avadanlıq və proqram təminatını yaxşılaşdırmaq üçün bu sahədə mövcud potensialın qiymətləndirilməsi və ehtiyacların müəyyənləşdirilməsi;

Bu proseslərin ölkənin e-idarəçilik sistemləri üzrə əldə etdiyi nailiyyətlərlə əlaqələndirilmə imkanlarının nəzərdən keçirilməsi.

2.5. Dayanıqlı inkişaf məqsədləri, hədəfləri və göstəricilərinin milliləşdirilməsi

Bütün ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da DİM-lərin icrası üzrə fəaliyyətə onların və əlaqədar hədəflərin milliləşdirilməsindən və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsindən başlanılmışdır. Bu zaman, BMT-nin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, Rio de Janeyro-92 konfrasında qəbul olunmuş "XXI əsrin Gündəliyi", o cümlədən "Davamlı inkişafın əsas prinsipləri", Minilliyin Bəyannaməsi, Dayanıqlı İnkişaf Sammitində təsdiqlənmiş "2030 Gündəliyi", insan hüquqları haqqında beynəlxalq konvensiyalar və bu kimi digər beynəlxalq sənədlərin müddəaları nəzərə alınır və "2030 Gündəliyi"ndə DİM-lərin icrası üçün birgə yanaşma çərçivəsində təsbit edilmiş aşağıdakı başlıca prinsiplərə istinad olunur:

- *"Milli səviyyədə sahiblənmə"*: "2030 Gündəliyi"ni qəbul edərkən, üzv dövlətlər vurğulamışdır ki, "bütün ölkələr üçün milli səviyyədə sahiblənmə prinsipi ilə şərtlənən dövlət siyasətləri və daxili resursların mobilizasiyası və səmərəli istifadəsi bizim dayanıqlı inkişafa nail olmaq istiqamətindəki ümumi səylərimizdə əsas yer tutur". Milli səviyyədə sahiblənmə real və uzunmüddətli dəyişiklik üçün zəmin yaradır. Ölkələrin rəhbərliyi altında aparılan milli icmal prosesləri geniş iştirakçılıq, milli və yerli hakimiyyət orqanlarının, vətəndaş cəmiyyətinin, özəl sektorun və s. cəlb olunması hesabına sahiblənməni daha da gücləndirə bilər. Bu, həmçinin "heç kəsi arxada buraxmama" prinsipini möhkəmləndirə və inkişafdakı fərqlərin aşkar olunmasına kömək edə bilər.

- *universallıq*: "2030 Gündəliyi"nin məqsəd və hədəfləri universal xarakter

daşdığından dünyadakı bütün insanların maraqlarına xidmət edir, hamı üçün bərabər imkanlar yaradılmasını hədəfləyir və yalnız zəif inkişaf etmiş (yoxsul) və ya inkişaf etməkdə olan (orta gəlirli) və yaxud da inkişaf etmiş (zəngin) ölkələr qrupuna deyil, bütün ölkə tipologiyalarına tətbiq edilə bilər və onlara nail olunması bütün ölkələrin iştirakından asılı olduğu müddəasına əsaslanır. DİM-lərin konsepsiyası, ümumi və kollektiv məsuliyyət nəzərə alınmaqla, qarşıya qoyulan hədəfləri yerinə yetirmək üçün milli səviyyədə uyğunlaşdırılmış və fərqli yanaşmalara da imkan verir. Belə ki, hətta ölkələr öz üzərinə bütün DİM-lərə nail olmaq öhdəliyi götürsələr də milli şəraitlərin müxtəlif olması o anlama gəlir ki, ölkələr məqsəd və hədəfləri müvafiq şəkildə prioritetləşdirməli və qlobal öhdəliklərə nail olmaq üçün qlobal hədəflər rəhbər tutulmaqla, milli oriyentirlərə malik özünəməxsus inkişaf strategiyaları işləyib hazırlamalıdır. Bu prinsipə əsaslanaraq Azərbaycan Respublikası qlobal DİM-lər, hədəflər və göstəricilərin milliləşdirilməsi və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi zamanı milli məqsəd və hədəflərin milli prioritetlərlə yanaşı, qlobal məqsəd və hədəflərə uyğunluğunu və onları dəstəkləməsini də diqqət mərkəzində saxlayır.

- *Heç kəsi arxada buraxmamaq*: bu prinsip özündə “hədəflərin bütün vətəndaşlar və xalqlar üçün və cəmiyyətin bütün təbəqələri üçün əldə olunması”nın təmin olunmasını və “ən arxada qalanlara ən birinci çatılması”na səy göstərilməsini ehtiva edir. O, insan hüquqları, o cümlədən gender bərabərliyinə nail olunmasına əsaslanır, bütün dünyada nail olunması nəzərdə tutulan müxtəlif universal DİM-lər və onlar üzrə müəyyənləşdirilmiş hədəflərdə ifadə olunur (məsələn, kəskin yoxsulluğun aradan qaldırılması, aclığın aradan qaldırılması hədəfləri; təfəsilatlı məlumatlardan sisteməlik istifadə; keyfiyyətli nəticələrə əsaslanan yanaşma; normativ çərçivələr və s.) və ölkələri hər bir hədəf üzrə arxada qalma ehtimalı olanları dəqiq müəyyənləşdirmək və onları arxada buraxmamağa yönəldilən tədbirlər görmək üçün daha çox işləməyə yönəldir.

Odur ki, bu prinsipin reallaşdırılması üçün milli monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq sistemi keyfiyyətli, əlçatan, operativ, etibarlı və dezaqreqasiya olunmuş məlumatların yaradılmasına, belə məlumatlar əsasında təfəsilatlı və açıq hesabatların, icmalların və digər analitik materialların hazırlanmasına və istifadəsinə təkan verməlidir. Bununla yanaşı, milli proseslər daha aşağı səviyyəli icmalların əsasında formalaşa bilər və icmalar bütün səviyyələrdə əhalinin həssas və təcrid olunmuş təbəqələrini təmsil edən vətəndaş cəmiyyəti təşkilatlarının da cəlb olunduğu geniş iştirakı təşviq edə bilər. Həmçinin, milli hesabatlılıq prosesində siyasət, qanun və strategiyaların inklüzivlik və müxtəlif qruplara təsir baxımından təhlil olunması nəzərdə tutulmalıdır (məsələn; Onlar mövcud bərabərsizliklərə daha çox diqqət çəkirmi və ya onları aradan qaldırırmı? Onlar formal bərabərliyin təmin olunması çərçivəsindən çıxaraq bütün qruplar üçün nəticələrin bərabərliyini təmin edirmi?). Burada mühüm rol oyana biləcək siyasətlərin sırasına maliyyə inteqrasiyasının təmin olunmasına dair və təhsilə, səhiyyəyə, sosial müdafiəyə, məhsuldar aktivlərə, təhlükəsiz içməli suya, ədalət mühakiməsinə, texnologiyalara, əlverişli və dayanıqlı enerji mənbələrinə ümumi çıxışa yönəldilən siyasətlər daxildir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası öz yanaşmalarını, inkişafa dəstək tədbirlərini və hər kəsə çatmaq üçün qəet edilməli yolla bağlı imkanlarını və

resurslarını yenidən qiymətləndirir və onların həssas təbəqələr və məsələlər nəzərə alınmaqla, daha ünvanlı və səmərəli istifadə olunmasını planlaşdırmağa səy göstərir.

- *“İnsan hüquqlarına sadiqlik”*: “2030 Gündəliyi” icra prosesinin dövlətlərin beynəlxalq hüquq çərçivəsindəki hüquq və öhdəliklərinə uyğun olmasını və insan hüquqlarına sadiqliyə əsaslanmasını nəzərdə tutur. İnsan hüquqları bütün insanlar üçün ayrılmaz xarakter daşıyır və iqtisadi, sosial, mədəni və siyasi hüquqların tam həyata keçirilməsinə nail olmaq öhdəliyini ehtiva edir. Burada, məsələn, təhlükəsiz ictimai yerlərə, keyfiyyətli təhsilə, keyfiyyətli səhiyyəyə, hərtərəfli sosial müdafiəyə, qayğı xidmətlərinə, təhlükəsiz içməli suya, ədalət mühakiməsinə, texnologiyalara, dayanıqlı enerji mənbələrinə və s. ümumi çıxış nəzərdə tutulur.

- *“Komplekslilik və bölünməzlik” (inteqrasiyalı yanaşma)*: “2030 Gündəliyi” DİM-lərə nail olunması istiqamətində fəaliyyətlərin hər bir məqsəd, hədəf və dayanıqlı inkişafın iqtisadi, sosial və ekoloji ünsürləri üzrə ayrılıqda deyil, kompleks (inteqrasiyalı) yanaşma əsasında əlaqələndirilmiş şəkildə həyata keçirilməsini nəzərdə tutur. Milli şəraiti nəzərə almaq lazım olsa da, “2030 Gündəliyi” (müəyyən olunmuş DİM-lər və onlara uyğun hədəflər) bölünməz və qarşılıqlı əlaqəli xarakterə malikdir. Başqa sözlə, DİM-lər “seçimli menyu” kimi deyil, kompleks paket olaraq həyata keçirilməlidir.

İnteqrasiyalı gündəlik həm də o deməkdir ki, DİM-lərə nail olunması istiqamətində bütün işlər yüksək səviyyədə əməkdaşlıq və əlaqələndirmə şəraitində aparılmalıdır və bu prosesə dövlət qurumları, nazirliklər, parlament, yerli idarəetmə qurumları (yerli icra hakimiyyəti və özünüidarəetmə orqanları), özəl sektor təmsilçiləri, akademik qurumlar, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, icmalar və beynəlxalq tərəfdaşlar (BMT-nin müvafiq qurumları və digər beynəlxalq təşkilatlar) cəlb olunmalıdır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Azərbaycan DİM-lərin icrası prosesinə vahid yanaşma formalaşdırmaqla dövlət qurumları arasında, hər birinin özünə aid olan sahə üzrə məsuliyyəti qalmaqla, sahələrarası əməkdaşlığın gücləndirilməsi üçün fəaliyyətlərin və siyasətlərin əlaqələndirilməsinin təşviq edilməsi yolunu tutmuşdur.

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasında “2030 Gündəliyi”nə bir global inkişaf proqramı kimi geniş maraq vardır və bütün tərəfdaşlar DİM-lərin ölkə üçün uyğunluğunu qəbul edirlər. Bütün nazirliklər və digər dövlət qurumları DİM-lərin öz işlərinə və siyasətlərinə inteqrasiya olunmasına dəstək göstərməyə hazırdırlar. Azərbaycan Respublikasında DİM-lərin icrası prosesində “heç kəsi arxada buraxmamaq” prinsipinə uyğun olaraq, həssas qruplar, o cümlədən qaçqın və məcburi köçkünlər, ahıl yaşda olan insanlar, əlilliyi olan şəxslər, uşaqlar, gənclərlə əlaqədar məsələlər, gender bərabərliyi və bu kimi digər məqamlar diqqət mərkəzindədir.

Azərbaycan Respublikasında DİM-lərin və onlara uyğun olaraq müəyyənləşdirilmiş hədəf və göstəricilərin milliləşdirilməsi və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi məqsədilə işçi qrupları və tərəfdaşlarla birgə hazırda ölkədə qüvvədə olan strategiyalar, proqramlar və digər siyasət sənədləri DİM-lərə uyğunluq baxımından nəzərdən keçirilir və boşluqların aradan qaldırılması üçün planlar hazırlanır.

Bu işlər və tədbirlər nəticəsində:

- dövlət qurumları tərəfindən milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən

edilməsi məqsədi ilə BMT tərəfindən təqdim olunan matris təhlil olunaraq hazırlanmışdır;

- dayanıqlı inkişaf üzrə milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyalarının uzlaşdırılması məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası üçün məqsəd, hədəf və göstəricilərin ilkin layihəsi hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası üçün məqsəd, hədəf və göstəricilərin ilkin layihəsi hazırlanarkən, seçimdə aşağıdakı kimi meyarlar əsas götürülmüşdür:

- hədəflərin strateji proqram sənədlərində yer alması;
- dayanıqlı inkişafa nail olmaq;
- hədəflərin milli prioritetlərə uyğunluğu;
- nailiyyətləri qiymətləndirməyə imkan verən göstəricilərin mövcudluğu.

Bu seçim zamanı aşağıdakı çətinliklər yaranmışdır:

- bəzi hədəflərlə əlaqəli sahə və sektorlar üzrə milli səviyyədə dövlət proqramları, konsepsiya, strategiya və s. kimi sənədlərin mövcud olmaması;

- bəzi hədəflər üzrə sənədlərin layihə şəklində olması və növbəti illərdə qəbul edilməsinin gözlənilməsi;

- bəzi hədəflər üzrə göstəricilərin milliləşdirilməsinə ehtiyac yaranması;
- bəzi hədəflərin ölkə prioritetlərinə uyğun olmaması;
- bir sıra hallarda hədəf və göstəricilərin aydın olmaması;
- nailiyyətləri qiymətləndirməyə imkan verən göstəricilərin və ya onu təyin etməyə imkan verən metodologiyaların olmaması.

Hazırda hazırlanmış layihə üzərində iş davam etdirilir və növbəti hesabat dövrünə kimi onun tamamlanması gözlənilir.

Bunlarla yanaşı, Azərbaycan Hökuməti “2030 Gündəliyi”nin yerinə yetirilməsində irəliyə doğru hərəkət etmək üçün özüllər yaradır. Bunun üçün, BMT-nin “MAPS - Gündəliyin daxil edilməsi”, “DİM-lərlə bağlı fəaliyyəti sürətləndirmə” və “Siyasətə dəstək” - yanaşmasına uyğun olaraq, müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir.

2.6. Dayanıqlı inkişaf məqsədlərinin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi

DİM-lərin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi “2030 Gündəliyi”nin milli və yerli səviyyələrdə yer alması və inkişaf üçün milli, regional və yerli planlara və müvafiq olaraq büdcə ayırmalarına integrasiya edilməsini nəzərdə tutur. Bunun üçün Azərbaycanda ilk növbədə, “Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” Konsepsiyasının və milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələrinin DİM-lərə və onların hədəflərinə uyğunluğu və boşluqların müəyyənləşdirilməsindən başlanılmışdır. Bununla yanaşı, müvafiq istiqamətlər üzrə hazırda icra olunan və qəbul olunması planlaşdırılan ümummilli və sahə proqramları və digər siyasət sənədləri də təhlil edilir. Bu təhlil DİM-lərə nail olmaq yolunda mövcud problemləri və icra zamanı yaranan boşluqları çevik və səmərəli şəkildə aradan qaldırmağa imkan verən institusional çərçivə yaradılmasına da xidmət edir. Bu zaman institusional çərçivənin dayanıqlı inkişafın üç – iqtisadi, sosial və ekoloji – ünsürlərinə

inteqrasiyalı yanaşmanın təmin olunması diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu istiqamətdə görülmüş işlər artıq ilkin nəticələrini verməyə başlamışdır. Belə ki, “Dünyanın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf sahəsində Gündəlik”lə müəyyən edilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri üzrə hədəflərindən uyğun gələnəri Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyasının (2017-2030) layihəsinin müvafiq bəndlərinə inteqrasiya edilmişdir.

BMTİP bu işdə sahəvi nazirliklərin hər birinə yardım etmək üçün texniki vasitələri təmin etmək və istiqamət vermək niyyətini bildirmişdir.

DİM-lərə nail olunmasında yerli idarəetmə orqanlarının da üzərinə mühüm vəzifələr düşür. Mərkəzi hökumət üçün ölkə səviyyəsində məqsədlərin və hədəflərin icrasına dəstək göstərmək vacib olduğu halda, yerlərdə icraya görə cavabdehlik regional və yerli idarəetmə orqanlarının üzərinə düşür. Bu səbəbdən DİM-lər üçün hazırlanan fəaliyyət planlarının milli və regional/yerli idarəetmə orqanlarını əhatə etməsinə diqqət yetirilir. Eyni zamanda, DİM-lərin icrasının əlaqələndirilməsinə məsul olan Şura, Katiblik və sahələrarası işçi qrupları milli, regional və yerli səviyyələrdəki idarəetmə orqanları arasında şaquli və üfüqi əlaqələndirməni yüksək səviyyədə təmin etmək üçün zəruri mexanizmlərin yaradılması istiqamətində də iş aparılır.

Azərbaycan Respublikasında DİMƏŞ tərəfindən 2016-cı ilin noyabr-dekabr aylarında aparılmış və BMT-nin ölkə və regional ofisləri tərəfindən dəstəklənmiş Sürətli Kompleks Qiymətləndirmə (SKQ) çərçivəsi əsasında ölkənin DİM-lərə hazırlıq səviyyəsi qiymətləndirilmişdir. SKQ aləti ölkələrə DİM-lərin icrasına necə hazırlaşdıqlarını qiymətləndirməkdə kömək edir. Bu qiymətləndirmə DİM-lərin milli inkişaf planlamasına hədəflər² səviyyəsində inteqrasiyasına doğru atılmış ilk addımı təşkil edir. Burada məqsəd aşağıdakılardır:

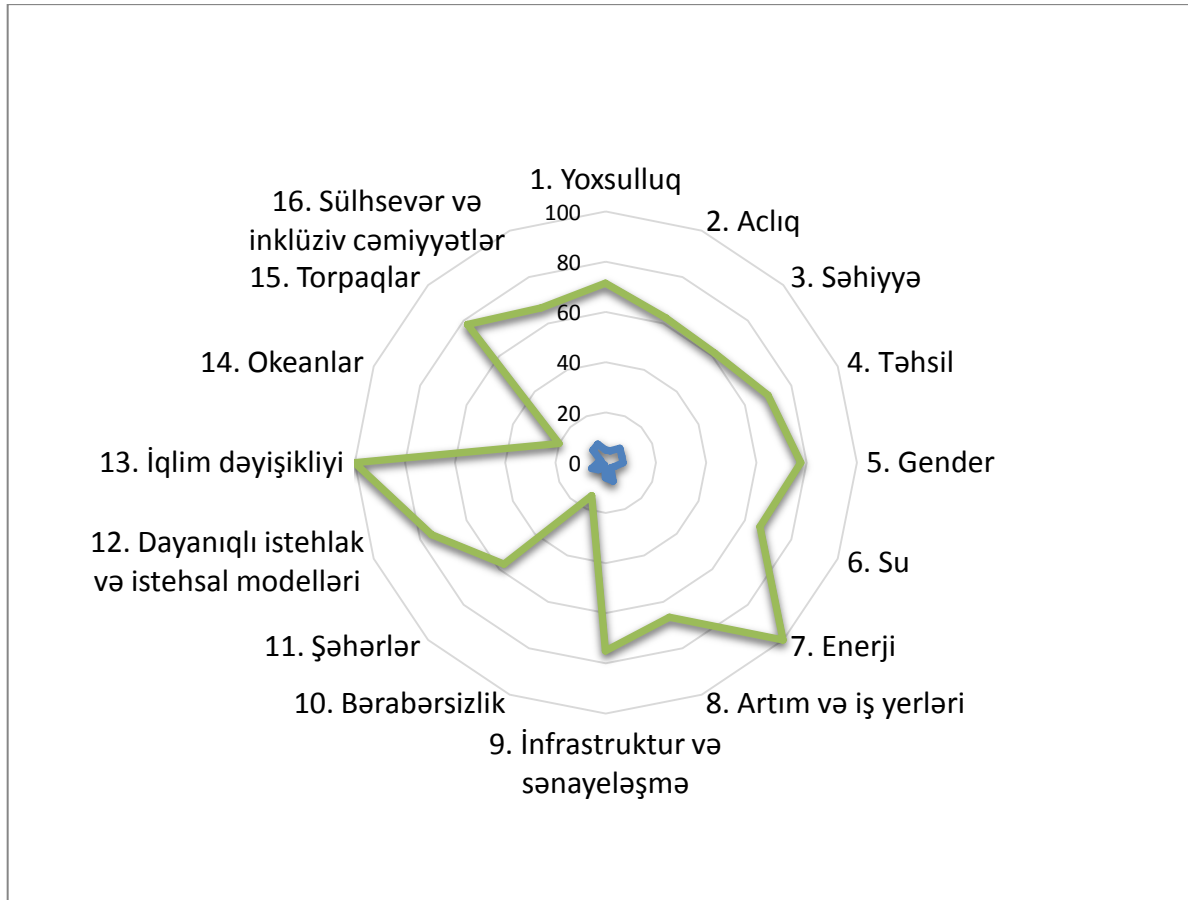
- DİM-lərin həm milli, həm də daha aşağı səviyyələrdə ölkə kontekstinə uyğunluğunu qiymətləndirmək;
  - milli və daha aşağı səviyyəli planlar (strategiyalar) arasında şaquli və üfüqi uzlaşma dərəcəsi barədə ilkin icmal təmin etmək;
  - DİM-lər üzrə hədəflər və əlaqələndirilən sektorlar arasında və daxilində olan qarşılıqlı əlaqəliliyi və boşluqları müəyyən etmək;
  - DİM-lərin icrasındakı irəliləyişin sistematik monitorinqi üçün məlumatların yetərliliyini qiymətləndirmək;
- Azərbaycanda SKQ çərçivəsində aşağıdakılar qiymətləndirilmişdir:³
- DİM-lər üzrə hədəf səviyyəsində 31 cari qısa və orta müddətli dövlət və sektor strategiyaları və əlaqəli fəaliyyət planları;
  - hazırlanmaqda olan (layihə versiyaları) səkkiz orta və uzunmüddətli strategiyalar, proqramlar və planlar;
  - 25-dən yuxarı normativ hüquqi aktlar, beynəlxalq saziş və müqavilələr.

² SKQ inkişafı ilə bağlı milli planlaşdırma sənədlərini gözədən keçirir və əsas diqqəti onların siyasət sənədlərinə inteqrasiyası və “heç kəsi arxada buraxmamaq” prinsiplərini necə əks etdirdiyinə yetirir. DİM hədəfləri milli uzunmüddətli, ortamüddətli və sektorlara əsaslanan inkişaf planlarının hədəfləri ilə müqayisədə xəritələşdirilir.

³ DİM 17 və strateji yol xəritələri bu tapşırıqda daxil edilməmişdir.

Azərbaycanda SKQ-nin nəticələri

Ümumi əhatə dairəsi: 132 global DİM hədəfindən 84-ü (62%)

- ☐ DİM 1 Yoxsulluq: 7 hədəfdən 5-i = 71.4%.
- ☐ DİM 2 Aclıq: 8 hədəfdən 5-i = 62.5%
- ☐ DİM 3 Səhiyyə: 13 hədəfdən 8-i = 61.5%.
- ☐ DİM 4 Təhsil: 10 hədəfdən 7-i = 70%.
- ☐ DİM 5 Gender: 9 hədəfdən 7-i = 77.8%.
- ☐ DİM 6 Su: 6 hədəfdən 4-ü = 66.7%.
- ☐ DİM 7 Enerji: 3 hədəfdən 3-ü = 100%.
- ☐ DİM 8 Artım və iş yerləri: 12 hədəfdən 8-i = 66.7%.
- ☐ DİM 9 İnfrastruktur və sənayeləşmə: 8 hədəfdən 6-ı = 75%.
- ☐ DİM 10 Bərabərsizlik: 7 hədəfdən 1-i = 14.3%.
- ☐ DİM 11 Şəhərlər: 7 hədəfdən 4-ü = 57.1%.
- ☐ DİM 12 Dİİ: 8 hədəfdən 6-ı = 75%.
- ☐ DİM 13 İqlim dəyişikliyi: 3 hədəfdən 3-ü = 100%
- ☐ DİM 14 Okeanlar: 10 hədəfdən 2-i = 20%
- ☐ DİM 15 Torpaqlar: 9 hədəfdən 7-i = 77.8%
- ☐ DİM 16 Sülhsevər və inklüziv cəmiyyətlər: 12 hədəfdən 8-i = 66.7%

DİM-lərin milliləşdirilməsi və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi üzrə qiymətləndirməyə əsaslanaraq bu qənaətə gəlirik ki, Hökumətin DİM-lərə nail olunması üzrə prosesləri əlaqələndirmək və sürətləndirmək üçün bütün maraqlı tərəflərin və tərəfdaşların cəlb olunması ilə kompleks tədbirlər planı və icra, o cümlədən maliyyələşdirilmə mexanizmlərini də özündə ehtiva edən DİM-lər üzrə Dövlət Proqramı və ya Yol Xəritəsi kimi ciddi bir siyasət sənədinin hazırlanması və qəbul olunması faydalı olardı. Bu sənəddə DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar məsələlərə vahid, sektorlararası inteqrasiyalı yanaşma tətbiq edilməsi və onların hədəf/göstərici səviyyəsində DİM-lərlə uyğunlaşdırılmasının aparılmasına nail olmaq olar ki, bu da son nəticədə DİM-lər üzrə ölkənin uğurlarının təminatçısına çevrilə bilər.

2.7. Könüllü Milli Hesabatın hazırlanması və təqdim olunması

BMT-nin Dayanıqlı İnkişaf üzrə Yüksək Səviyyəli Siyasi Forumuna təqdim etmək üçün Könüllü Milli Hesabat Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının təşəbbüsü və BMTİP-nin ölkə Nümayəndəliyinin dəstəyi ilə hazırlanmışdır. Belə ki, 2017-ci ilin iyul ayında nəzərdə tutulmuş Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün DİM-lər üzrə Azərbaycanın ilkin hesabatının təqdim edilməsi məqsədilə BMT-nin Baş Katibinə və ECOSOC-un Prezidentinə Azərbaycan Respublikasının Baş nazirin müavini, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının sədri tərəfindən məktub ünvanlanaraq, hesabat verəcək 44 ölkələrin siyahısına Azərbaycan da əlavə olunmuşdur. Milli Əlaqələndirmə Şurasının ikinci iclasında, 2017-ci ilin iyul ayında Nyu-Yorkda keçiriləcək Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün BMT-nin müəyyən etdiyi tematik plana uyğun olaraq 6 DİM (1, 2, 3, 5, 9, 14-cü məqsədlər) və hər il nəzərdən keçiriləcək 17-ci Məqsəd üzrə Azərbaycanın ilkin hesabatının hazırlanması qərara alınmışdır.

Hesabatın hazırlanması prosesinə Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi, Milli Əlaqələndirmə Şurasının Katibliyi rəhbərlik etmiş, proseslə əlaqədar dövlət qurumlarının nümayəndələrinin birləşdiyi işçi qruplar, akademik qurumlar, QHT-lər, özəl sektor təmsilçiləri, beynəlxalq tərəfdaşlar və digər maraqlı tərəflər cəlb olunmuşdur. Könüllü Milli Hesabat BMT Baş Katibinin A/70/684 nömrəli hesabatının əlavəsində təqdim olunan “Yüksək səviyyəli siyasi forum üçün könüllü milli hesabatların hazırlanması üzrə Təlimata dair təklif”ə və DİM-lər üzrə ölkə hesabatlarının hazırlanması üçün BMT-nin əlaqədar qurumlarının və digər beynəlxalq inkişaf təşkilatlarının hazırladığı analoji təlimatlara və istiqamətverici sənədlərə əsaslanır.

Hesabatın hazırlanmasında DİM-lərlə əlaqədar elmi-nəzəri və elmi-təcrübi ədəbiyyatlardan, BMT qurumlarının qəbul etdiyi qətnamə, bəyannamə və qərar kimi rəsmi sənədlər, təlimatlar, tövsiyə xarakterli materiallar və digər aidiyyəti inzibati məlumatlardan, başqa ölkələrin təcrübəsini əks etdirən materiallardan, o cümlədən onların müvafiq hesabatlarından, Azərbaycan Respublikasında qəbul olunmuş qanun, normativ hüquqi akt, qərar, strategiya, konsepsiya, proqram və digər rəsmi sənədlərdən, həmçinin Azərbaycan Respublikasının DİM-lər üzrə müəyyən olunmuş hədəflərə nail olmaq istiqamətində gördüyü işlər, əldə etdiyi uğurlar və çətinlikləri xarakterizə etmək üçün müvafiq göstəricilər

üzrə DSK-nın, aidiyyəti nazirliklərin və digər dövlət qurumlarının təqdim etdiyi inzibati və statistik məlumatlardan, mövcud icmalar və hesabatlardan geniş istifadə olunmuşdur.

Hesabatın hazırlanılması prosesində toplanmış inzibati və statistik məlumatların və çıxarılan nəticələrin lazımi dərinlik və etibarlılığa malik olduğuna əmin olmaq üçün müxtəlif yoxlama üsullarından istifadə edilmişdir. Hesabatın məzmununun doğruluğunu və keyfiyyətini yüksəltmək üçün aparılan təhlillərdə kəmiyyət və keyfiyyət alətlərindən birgə istifadə olunmuş, məlumat mənbələri və nəticələr üçtərəfli (işçi qrupları, ekspertlər və idarəedici qrup) yoxlamadan keçirilmişdir.

Hesabat ön söz, xülasə olmaqla 10 bölmədən ibarətdir. Bu bölmələr hesabatın hazırlanması metodologiyası, əldə olunmuş nailiyyətlər, DİM-lərə nail olunması üçün həyata keçirilən tədbirlər və yaradılan mühit, beynəlxalq tərəfdaşlıqda iştirak və gələcəkdə atılacaq addımları kimi məsələləri əhatə edir.

“Ön söz” bölməsində “Xülasə”də qeyd edilən əsas məqamlar vurğulanmaqla dayanıqlı inkişafı bağlı hökumətin mövqeyi, görmək istədiyi işlər və perspektivlər haqqında qısa məlumat əks olunur.

“Xülasə” bölməsində hesabatın məzmunundan irəli gələn məsələlər, o cümlədən DİM-lərə nail olmaq üçün Azərbaycan Respublikasında mövcud olan ilkin şərtlər, o cümlədən MİM-lər üzrə əldə olunmuş əsas nailiyyətlər, dayanıqlı inkişaf məsələlərinin ölkənin inkişaf gündəliyi ilə uyğunluğu, “2030 Gündəliyi”nin icrası istiqamətində görülmüş işlər, əldə olunan uğurlar, qarşıda duran çağırışlar, mövcud çətinliklər və gələcək addımlar üzrə qısa icmal verilir.

1-ci hissədə Hesabatın hazırlanmasının məqsədi onun quruluşu və struktur bölmələrinin məzmunu haqqında məlumat verilir.

2-ci hissədə hesabat üçün qəbul edilmiş metodologiya, hesabatın hazırlanmasına dair informasiya resursları, o cümlədən hökumət qurumlarının dəstəyi, özəl sektor təmsilçilərinin, akademik qurumların, vətəndaş cəmiyyəti institutlarının, beynəlxalq tərəfdaşların və digər maraqlı tərəflərin iştirak dərəcəsi və digər məsələlər barəsində məlumatlar əks olunur.

3-cü hissədə ölkədə MİM-lərin milli inkişaf strategiyasına və prioritetlərə uyğunlaşdırılması, bu çərçivədə qəbul olunmuş siyasət sənədləri, MİM-lərə nail olunması üzrə işin təşkili, hər bir MİM üzrə əldə olunmuş əsas nəticələr və çətinliklərin aradan qaldırılması istiqamətində fəaliyyətlər haqqında qısa icmal verilir.

4-cü hissədə DİM-lərin icrası ilə əlaqədar ölkədəki başlanğıc vəziyyət və ilkin şərtlər, davamlı inkişaf modelinə keçidin təşviqi üzrə həyata keçirilən siyasət tədbirləri, ölkənin inkişaf perspektivlərinə uzunmüddətli baxışda davamlı inkişaf məsələlərinin yeri, o cümlədən davamlı inkişafın üç ünsürünə inteqrasiyalı yanaşma kimi məsələlər əks olunur.

5-ci hissədə global DİM-lər və onlara uyğun müəyyən edilmiş hədəflər və göstəricilərin milliləşdirilməsi, DİM-lərin milli inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi, onların həyata keçirilməsi üzrə institusional mexanizmlər, icra vasitələri və resursları, sahiblik, iştirakçılıq və ictimai maarifləndirmə, monitoring, qiymətləndirmə və hesabatlılıq kimi məsələlər nəzərdən keçirilir.

6-cı hissədə Yüksək Səviyyəli Siyası Forumun "Yoxsulluğun ləğv edilməsi və dəyişən

dünyada firavanlığın təşviq edilməsi" mövzusu üzrə prioritet kimi müəyyən olunmuş DİM-lər üzrə görülmüş işlər və irəliləyişlərlə bağlı təhlillər və qiymətləndirilmələrin nəticələri şərh olunur.

7-ci hissədə 17-ci DİM üzrə əldə edilmiş nailiyyətlər, bu istiqamətdə hazırda görülmə işlər, yaranan problemlər, çətinliklər və onların həlli yolları haqqında təkliflər əks olunur.

8-ci hissədə "2030 Gündəliyi"nin yerinə yetirilməsi istiqamətində işlərin sürətləndirilməsi və səmərəliliyinin artırılması üçün ölkədə həyata keçirilən və planlaşdırılan tədbirlər haqqında məlumat verilir.

9-cu hissədə aparılmış təhlillərin əsas tapıntıları, müvafiq istiqamətdə siyasətə dair tövsiyələr, əldə olunan təcrübələr, yaranan çətinliklər və gələcəkdə belə hesabatların hazırlanması üçün ehtiyac duyulan dəstəklər ifadə olunur.

10-cu hissədə hesabatın hazırlanması prosesində istifadə olunan istinad mənbələr təqdim olunur.

Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün Azərbaycanın Könüllü Milli Hesabatı ilə bağlı Əsas Məqamlar 2017-ci il 19 may tarixində BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurasına təqdim olunmuş və BMT-nin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilmişdir .

Bununla yanaşı, Yüksək Səviyyəli Siyasi Forum üçün Azərbaycanın Könüllü Milli Hesabatının yekun variantı tərcümə olunmuş və 2017-ci il 16 iyun tarixində BMT tərəfindən müəyyən olunmuş proseduralara uyğun olaraq BMT-nin İqtisadi və Sosial Şurasına (ECOSOC) elektron poçt vasitəsilə təqdim edilmiş və onlar tərəfindən BMT-nin rəsmi internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

Hesabatın təqdimatı üçün Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının sədri Əli Əhmədovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti 2017-ci il 17-20 iyul tarixlərində Nyu-York şəhərində keçirilən Yüksək Səviyyəli Siyasi Forumda iştirak etmişdir.

2017-ci il 19 iyul tarixində Yüksək Səviyyəli Siyasi Forumda Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini, Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurasının sədri cənab Əli Əhmədov tərəfindən Azərbaycanın İlk Könüllü Milli İcmalının təqdimatı keçirilmişdir. Təqdimat maraqla qarşılanmış və geniş müzakirələrə səbəb olmuşdur. Müzakirələr zamanı Ermənistan nümayəndəsinin etirazları cənab Əli Əhmədov tərəfindən tutarlı dəlillərlə layiqli cavablandırılmışdır.

3. BEYNƏLXALQ TƏRƏFDAŞLIQDA İŞTİRAKIN GÜCLƏNDİRİLMƏSİ

Hər bir ölkə və dünya üçün DİM-lərə nail olunmasında əsas həlqə kimi çıxış edən beynəlxalq əməkdaşlıq sahəsində Azərbaycan Hökuməti 25 illik müstəqil dövlətçilik dövründə əhəmiyyətli addımlar atmış, o cümlədən sülhsevər siyasət aparmış və ümumbəşəri sosial və humanitar dəyərlərin inkişafına yönəldilmiş beynəlxalq razılaşdırılmalara qoşulmuş və bir sıra mühüm tədbirlər həyata keçirmişdir.

Ümumiyyətlə, dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan Respublikası müstəqil xarici siyasəti həyata keçirir. Bu siyasət Azərbaycan dövlətçiliyini müntəzəm şəkildə möhkəmləndirib inkişaf etdirməyə və milli mənafeləri qorumağa yönəldilmişdir. Azərbaycan öz xarici siyasətini beynəlxalq hüquqi norma və prinsipləri, o cümlədən, dövlətlərin suverenliyi və ərazi bütövlüyünə hörmət, daxili işlərə müdaxilə edilməməsi prinsipləri əsasında qurmuşdur.

Azərbaycan Respublikası 1991-ci ildə dövlət müstəqilliyinin bərpasından sonra 1992-ci ildə BMT-nin DİM-lər üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən “Uşaq hüquqları haqqında”, “Mülki və siyasi hüquqlar haqqında”, “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında”, 1996-cı ildə “İrqi ayrı-seçkiliyin bütün formalarının ləğv edilməsi haqqında” və 1998-ci ildə “Bütün əməkçi miqrantların və onların ailə üzvlərinin hüquqlarının qorunması haqqında” konvensiyalarına qoşulmuşdur.

Eyni zamanda, indiyədək Azərbaycan Respublikası 22 əsas çoxtərəfli beynəlxalq ekoloji saziş və konvensiyalara və Beynəlxalq Əmək Təşkilatının 57 Konvensiyasına qoşulmuşdur.

Beynəlxalq əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikası BMT (UN) və onun ixtisaslaşdırılmış qurumları, Beynəlxalq Parlamentlərarası İttifaq (IPU), Avropa Şurası (CoE) və onun ixtisaslaşdırılmış qurumları, ATƏT (OSCE), İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD), Avropa İttifaqı (EU), MDB, GUAM, NATO, Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq, İslam Əməkdaşlıq (OIC), İqtisadi Əməkdaşlıq təşkilatları (ECO) və digər beynəlxalq və regional qurumlarla, həmçinin bir çox xarici dövlətlərlə ikitərəfli və çoxtərəfli işgüzar əlaqələr qurmuşdur.

Bununla yanaşı, beynəlxalq inkişafa yardım istiqamətində xarici dövlətlər və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən yardımın göstərilməsi ilə bağlı ölkəyə daxil olan müraciətlərə çevik reaksiyanın verilməsi, beynəlxalq yardımların mərkəzləşdirilmiş qaydada göstərilməsi və əlaqələndirilməsi məqsədilə 2011-ci ilin 14 sentyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyinin nəzdində milli donor institutu olan Azərbaycan Respublikasının Beynəlxalq İnkişafa Yardım Agentliyi (Azerbaijan International Development Agency - AIDA) yaradılmışdır. Agentlik Azərbaycan tərəfindən göstərilən yardımların məqsədyönlü şəkildə istiqamətləndirilməsini və bu yardımların aidiyyəti dövlət qurumları ilə birgə vahid çərçivədə həyata keçirilməsini təmin edir. Bütün bunlar Azərbaycan Hökumətinə DİM-lər üçün global tərəfdaşlıq çərçivəsində əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirməyə və onların həyata keçirilmə vasitələrini möhkəmləndirməyə zəmin yaratmışdır.

Azərbaycan Respublikası tərəfindən müntəzəm şəkildə BMT qurumları və digər

beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə dünyanın müxtəlif bölgələrində həyata keçirilən humanitar və texniki təyinatlı layihələrə, həmçinin onların fəaliyyətlərinə dəstəyin verilməsi məqsədilə ianələr ayrılmışdır.

DİM-lər üçün beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafının əsas istiqamətləri və gözləntiləri:

-DİM-lərə gözlənilən səviyyədə nail olmaq üçün BMT–nin təşkilatçılığı ilə milli hökumət qurumlarına maliyyə, texniki, kadr hazırlığı, məsləhət və digər sahələrdə dəstək verilməsi ilə DİM-lərin icrası üzrə milli fəaliyyət planlarının hazırlanması və icrasının təşkili məqsədəuyğun sayılır;

-DİM-lərə əngəl yaradan, insanlığa və bəşəri dəyərlərə zidd olan, insanların sosial və digər hüquqlarını ayaq altına alan və Azərbaycanın da qarşılaşdığı ikitərəfli və regional hərbi münaqişələrin dayandırılması istiqamətində BMT, NATO və digər beynəlxalq və regional təşkilatların səylərini daha da artırması çox vacibdir.

4. NƏTİCƏLƏR VƏ NÖVBƏTİ ADDIMLARA DAİR TÖVSIYƏLƏR

Azərbaycan Respublikası BMT-nin global inkişafı ilə bağlı təşəbbüslərində yaxından iştirak edir. Bu iştirak ən yaxşı praktiki və innovativ ideyalarla tanış olmaq və onları paylaşmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir və son 15 ildə Azərbaycan Respublikasında Minilliyin İnkişafı Məqsədlərinin (DİM-lər) müvəffəqiyyətlə həyata keçirilməsini asanlaşdıran vacib məqamlardan biri olmuşdur.

“2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Sahəsində Gündəlik” dünyada insanların qarşılaşdığı problemləri tanıdır və onların birlikdə həllinə çağırır.

Hesab olunur ki, DİM-lər dövlət orqanları, vətəndaş cəmiyyəti institutları, biznes nümayəndələri, elm və təhsil qurumları, KİV-lər və inkişafa dəstək verən beynəlxalq təkilatların birlikdə işləmələri üçün əlverişli platformadır. Bu sahədə BMT qurumlarının təşəbbüsləri, istiqamətverici və dəstəkləyici fəaliyyətləri xüsusi qeyd olunmalıdır.

DİM-lərin icrasının institusional və siyasi baxımdan kompleks yanaşma tələb etdiyini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasında dayanıqlı, əhatəli və şaxələndirilmiş iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, sosial sahələrin tarazlı inkişafının təmin edilməsi və ekoloji tarazlığın daha etibarlı qorunması üçün səmərəli milli icra mexanizminin formalaşdırılması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Qeyd olunanlar nəzərə alınaraq, “Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Sahəsində Gündəlik”dən irəli gələn öhdəliklərlə bağlı dövlət orqanlarının üzərinə düşən vəzifələrin icrasının əlaqələndirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Dayanıqlı İnkişaf üzrə Milli Əlaqələndirmə Şurası (2016-cı il 6 oktyabr) yaradılmışdır.

Azərbaycan Respublikası üçün əhəmiyyət kəsb edən, global məqsəd və hədəflərə uyğun milli prioritetlərin və onlara dair göstəricilərin müəyyən edilməsi, ölkədə sosial-iqtisadi sahələri əhatə edən dövlət proqramlarının və strategiyaların DİM-lərlə uzlaşdırılmasının təmin edilməsi, eyni zamanda, DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar illik hesabatların hazırlanaraq təqdim edilməsi Şuranın qarşısında duran ən mühüm vəzifələrdir.

Hesabatın müvafiq bölməsində qeyd olunduğu kimi, ötən müddətdə ərzində Milli Əlaqələndirmə Şurasının Katibliyi, iqtisadi inkişaf və layiqli məşğulluq, sosial, ekoloji məsələlər, monitoring və qiymətləndirilmə sahələri üzrə 4 işçi qrupları yaradılmış və digər hazırlıq işləri görülmüşdür. Dayanıqlı inkişafın sürətləndirilməsi əlavə maliyyə vəsaiti tələb etdiyindən mövcud maliyyə vəsaitlərindən səmərəli istifadə etmək, həmçinin yeni maliyyə mənbələri axtarmaq və birgə əməkdaşlıq formaları yaratmaq olduqca vacibdir.

“Heç kəsi arxada buraxmamaq” prinsipini nəzərə alaraq, Azərbaycan ikitərəfli və çoxtərəfli əməkdaşlıq, bütün dünyada, xüsusilə yaxın regionda yardım proqramları vasitəsilə dayanıqlı inkişafı ilə bağlı təcrübə və biliyini yaymaq üçün global dayanıqlı inkişaf məqsədlərini yerinə yetirmək kimi mühüm vəzifəsini də qoruyub saxlayır və onu davam etdirmək niyyətindədir.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında DİM-lərə nail olunması prosesinə aşağıdakı problemlər müəyyən çətinliklər yaradır:

- Ermənistanın hərbi təcavüzü nəticəsində Dağlıq Qarabağ və onun ətraf rayonlarını

əhatə edən münaqişə ölkədə əsas problemlərdən biri kimi qalmaqdadır. Atəşkəsin olmasına baxmayaraq, hələ də heç bir siyasi həll və sülh sazişinə nail olunmamışdır. Azərbaycan Respublikasının Dağlıq Qarabağ və ətraf regionlarından və Ermənistandan daimi yaşayış yerlərindən didərgin düşən 1 milyondan çox insan təhlükəsiz və ləyaqətlə öz yerlərinə qayıtmaq hüququndan hələ də məhrumdurlar. Bu məsələnin həlli Azərbaycan üçün böyük önəm kəsb edir.

- Ölkə iqtisadiyyatının qeyri-neft sektorunun inkişafının və şaxələndirilməsinin sürətləndirilməsi, ixrac potensialının gücləndirilməsi və ixracın artırılması, səhiyyə və sosial xidmətlərin effektivliyinin yüksəldilməsi, ekoloji təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi kimi istiqamətlərdə də səyləri artırmağa ehtiyac duyulur. Belə ki, qlobal məqsəd, hədəf və göstəricilərin mövcud dövlət sənədləri və strategiyalarına uyğunlaşdırılması prosesinin uzunmüddət və əlavə vəsait tələb etməsi. Statistika, xüsusilə gender, yaş qrupları, yaşayış yerləri (kənd/şəhər), sektorlar və regionlar/inzibati rayonlar üzrə ayrılmaqla (dezaqreqasiya olunmaqla) daha təfəssilatlı məlumat yaratma və təhlili üzrə potensialın gücləndirilməsinə ehtiyac duyulur. Bəzi göstəricilər üzrə məlumatların toplanılmaması və ya müvafiq metodologiyaların olmaması.

Azərbaycanda "Dünyamızın transformasiyası: 2030-cu ilədək dayanıqlı inkişaf Gündəliyi"nin milli səviyyədə yerinə yetirilməsi istiqamətində yaxın gələcəkdə aşağıdakı işlər görülməsini məqsədeuyğun hesab edirik:

- qlobal DİM-lərin və onlara uyğun olaraq müəyyənləşdirilmiş hədəf və göstəricilərin milliləşdirilməsi və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi işinin tamamlanması;

- DİM-lərə nail olunmasının əsas sürətləndirici amillərini müəyyənləşdirmək və onları fəallaşdırmaq üçün vasitələri müzakirə etmək məqsədilə DİM Konfransının keçirilməsi (Konfrans özündə iqtisadiyyatın müxtəlif sektorları üzrə inkişaf və islahatların yeni istiqamətlərini müəyyənləşdirmək və Azərbaycan əhalisinin bütün təbəqələrinin DİM-lərə cəlb olunmasının təmin edilməsi məqsədini daşımalıdır.)

- DİM Gündəliyinin uğurlu icrası beynəlxalq tərəfdaşlar, xüsusilə Cənub-Cənub əməkdaşlığı vasitəsilə ən yaxşı təcrübələrin öyrənilməsi və paylaşmasını tələb edir. Bunu nəzərə alaraq, Azərbaycan milli DİM-lərin formalaşdırılması və icrası istiqamətində əldə etdiyi təcrübə və bilikləri paylaşmağı və aşağıdakı birgə tədbirləri keçirməsi faydalı olardı:

- tərəqqini izləmək üçün mərkəzi və yerli səviyyələrdə DİM-lərin monitorinqi və qiymətləndirilməsi sisteminin qurulması işinin tamamlanması;

- dövlət qurumları, yerli və beynəlxalq tərəfdaşların özləri və bir-birləri arasında əlaqələndirmənin və əməkdaşlığın daha da gücləndirilməsi;

- DİM-lərin ölkə üçün prioritet hesab edilən hədəfləri üzrə tərəqqini sürətləndirməyə xidmət edən məqsədli layihələrin hazırlanması və icrası üçün dəstək axtarılması;

- DİM-lər üzrə hesabatların hazırlanması dövrü və qaydalarının təsdiqlənməsi;

- statistika, xüsusilə gender, yaş qrupları, yaşayış yerləri (kənd/şəhər), sektorlar və regionlar/inzibati rayonlar üzrə ayrılmaqla (dezaqreqasiya olunmaqla) daha təfəssilatlı məlumat yaratma və təhlil üzrə potensialın gücləndirilməsi imkanlarının axtarılması;

- Daha əhatəli icra və hesabatlılıq mexanizmləri yaradılması üçün dialoqun təşviqi

olunması;

- DİM-lərə nail olmaq üçün beynəlxalq tərəfdaşlıqda iştirakın gücləndirilməsi.

Ümumiyyətlə, yuxarıda qeyd olunanlara və DİM-lərin milliləşdirilməsi və ölkənin inkişaf gündəliyinə daxil edilməsi üzrə qiymətləndirməyə əsaslanaraq, bu qənaətə gəlinir ki, Hökumətin DİM-lərə nail olunması üzrə prosesləri əlaqələndirmək və sürətləndirmək üçün bütün maraqlı tərəflərin və tərəfdaşların cəlb olunması ilə, kompleks tədbirlər planı və icra, o cümlədən maliyyələşdirilmə mexanizmlərini də özündə ehtiva edən, DİM-lər üzrə Dövlət Proqramı və ya Yol Xəritəsi kimi ciddi bir siyasət sənədinin hazırlanması və qəbul olunması faydalı olardı. Bu sənəddə DİM-lərə nail olunması ilə əlaqədar məsələlərə vahid, sektorlararası inteqrasiyalı yanaşma tətbiq edilməsi və onların hədəf/göstərici səviyyəsində DİM-lərlə uyğunlaşdırılmasının aparılmasına nail olmaq olar ki, bu da son nəticədə DİM-lər üzrə ölkənin uğurlarının təminatçısına çevrilə bilər.